

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет економіки та управління

Кафедра національної економіки та публічного управління

Освітньо-професійна програма: Цифрове врядування

Галузь знань: 28 Публічне управління та адміністрування

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «**Механізми державного регулювання захисту дітей від небезпечної
інформації**»

здобувачки Хацюр Ганни Володимирівни

Науковий керівник: *д.держ.упр., проф. Гаєвська Лариса Анатоліївна*

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: *д.держ.упр., проф. Карпенко О.В.*

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет економіки та управління

Кафедра національної економіки та публічного управління

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Цифрове врядування

Галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування

Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

О.В. Карпенко

2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.В. Карпенко

2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Хацюр Ганні Володимирівні

заочної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

***на тему «Механізми державного регулювання захисту дітей від небезпечної
інформації»***

Тему затверджено наказом ректора Університету від «27» вересня 2024 р. № 1687-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Міністерства цифрової трансформації України.

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Вплив засобів масової інформації на неповнолітніх
Розділ 2	Аналіз впливу контенту на неповнолітню аудиторію
Розділ 3	Методи та шляхи запобігання негативного впливу засобів масової інформації на неповнолітніх
Об'єкт дослідження:	Державне регулювання захисту дітей від небезпечної інформації.
Предмет дослідження:	Механізми державного регулювання захисту дітей від небезпечної інформації.
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Основною метою кваліфікаційної магістерської роботи є розкриття теоретико-правових засад механізмів державного регулювання у сфері захисту дітей від небезпечної інформації та розробка практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	- Визначити особливості та фактори впливу інформаційного середовища на формування особистості неповнолітніх. - Проаналізувати нормативно-правову базу, що регулює захист дітей від небезпечної інформації в Україні.
У розділі 2	Визначити вплив та роль засобів масової інформації на моральний і психологічний розвиток неповнолітніх.
У розділі 3	- Вивчити міжнародний досвід регулювання впливу медіа-контенту на дітей та можливості його імплементації в Україні. - Оцінити ефективність діючих механізмів державного регулювання у сфері захисту дітей від інформаційних загроз. - Розробити пропозиції щодо вдосконалення законодавства та механізмів державного регулювання для мінімізації негативного впливу інформації на дітей.

Завдання підготував
науковий керівник

Л.А. Гаєвська

«29» вересня 2024 р.

Завдання одержав
здобувач

Г.В. Хацюр

«29» вересня 2024 р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 87 сторінок, 5 таблиць, 6 рисунків, та список використаних джерел з 49 найменувань.

«Механізми державного регулювання захисту дітей від небезпечної інформації»

Об'єктом дослідження кваліфікаційної магістерської роботи є державне регулювання захисту дітей від небезпечної інформації.

Предметом дослідження є механізми державного регулювання захисту дітей від небезпечної інформації.

Мета і завдання дослідження. Основною метою кваліфікаційної магістерської роботи є розкриття теоретико-правових засад механізмів державного регулювання у сфері захисту дітей від небезпечної інформації та розробка практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Для досягнення визначеної мети в роботі вирішуються такі основні завдання:

- визначити особливості та фактори впливу інформаційного середовища на формування особистості неповнолітніх;
- проаналізувати нормативно-правову базу, що регулює захист дітей від небезпечної інформації в Україні;
- визначити вплив та роль засобів масової інформації на моральний і психологічний розвиток неповнолітніх;
- вивчити міжнародний досвід регулювання впливу медіа-контенту на дітей та можливості його імплементації в Україні;
- оцінити ефективність діючих механізмів державного регулювання у сфері захисту дітей від інформаційних загроз;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення законодавства та механізмів державного регулювання для мінімізації негативного впливу інформації на дітей.

Теоретична, методична значущість отриманих результатів полягає у систематизації та узагальненні впливу засобів масової інформації на формування особистості неповнолітніх, а також у визначенні ключових факторів, що впливають на психологічний і моральний розвиток дітей. В роботі уточнено механізми цього впливу, розроблено концептуальні підходи до оцінки негативного впливу ЗМІ та запропоновано теоретичні основи для створення ефективних засобів протидії.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання отриманих висновків та рекомендацій для вдосконалення чинного законодавства України, зокрема, Законів України «Про захист суспільної моралі», «Про телебачення і радіомовлення», «Про рекламу», інших нормативно-правових актів, насамперед, стосовно діяльності засобів масової інформації для унеможливлення ризиків негативного впливу на неповнолітніх.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи – 2024. Рік захисту роботи – 2024.

Ключові слова: засоби масової інформації, вплив засобів масової інформації, неповнолітні, суспільна мораль, інформаційна культура, дитина, державна політика.

В і д г у к
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувачки факультету економіки та управління
освітньо-професійної програми
«Цифрове врядування»

Хацюр Г.В

на тему «**Механізми державного регулювання захисту дітей від небезпечної інформації**»

1. Актуальність теми. Медіапростір, включаючи соціальні мережі та онлайн-платформи, значно впливає на формування світогляду дітей, створюючи ризики деструктивного впливу. Недостатній життєвий досвід дітей робить їх вразливими до пропаганди насильства, жорстокості та інших небезпечних явищ. Саме тому, в Україні існує потреба у вдосконаленні механізмів державного регулювання та саморегуляції інформаційного простору, щоб захистити дітей від небезпечного контенту. Це обумовлює актуальність дослідження і вимагає комплексного підходу.

2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи. У роботі комплексно висвітлено проблематику захисту дітей в інформаційному просторі. Авторка вдало поєднала аналіз нормативно-правової бази з оцінкою сучасних викликів, пов'язаних із небезпечним контентом. Особливу увагу приділено практичним аспектам, зокрема механізмам регулювання та контролю, які є актуальними для українських реалій.

3. Наявність самостійних розробок автора. Авторка здійснила самостійний аналіз впливу засобів масової інформації на неповнолітніх, приділивши особливу увагу механізмам формування моральних і психологічних орієнтирів у дитячій аудиторії. Оцінила ефективність діючих механізмів державного регулювання у сфері захисту дітей від інформаційних загроз, запропонувала шляхи вдосконалення нормативно-правового регулювання в сфері захисту дітей від небезпечної інформації. Особливо цінними є авторські пропозиції щодо впровадження механізмів інформаційної безпеки, які враховують світовий досвід і специфіку українського медіапростору.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Робота демонструє високий рівень теоретичної значущості завдяки систематизації та поглибленому аналізу впливу засобів масової інформації на формування особистості неповнолітніх. Автор визначив ключові фактори, що впливають на моральний і психологічний розвиток дітей, а також розробив концептуальні підходи до оцінки цього впливу. Практичні рекомендації, наведені в роботі, спрямовані на вдосконалення нормативно-правової бази України. Ці рекомендації є надзвичайно актуальними для мінімізації ризиків негативного впливу інформаційного середовища на дитячу аудиторію.

5. Наявність недоліків. Запропоновані рекомендації є вагомими, проте не охоплюють деякі ключові аспекти, зокрема, розробку механізмів моніторингу дотримання чинного законодавства у сфері медіаконтенту.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: Кваліфікаційна магістерська робота Хацюр Г.В виконана на професійному рівні, результати дослідження дають відповідь на поставлені завдання у вступі, робота відповідає всім наявним вимогам та може бути допущена до захисту з оцінкою «добре».

Науковий керівник: доктор наук з державного управління, професор

«___» _____ 2024 р.

Лариса Гасєвська

Рецензія
на кваліфікаційну магістерську роботу здобувачки вищої освіти
Хацюр Ганни Володимирівни
на тему: «Механізми державного регулювання захисту дітей від небезпечної інформації»

Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи і доцільність її розроблення. Швидкий розвиток медіапростору та зростання впливу соціальних мереж на дітей формують як нові можливості, так і значні ризики для їхнього морального, психологічного та соціального розвитку. Небезпечний контент, що поширюється через інформаційні платформи, може негативно впливати на формування світогляду, поведінки та ціннісних орієнтирів неповнолітніх. В умовах інформаційної глобалізації особливої важливості набуває державне регулювання медіапростору та впровадження ефективних механізмів захисту дітей від деструктивного контенту.

Якість проведеного дослідження. Дослідження, проведене авторкою, відповідає основним напрямам наукових досліджень кафедри національної економіки та публічного управління. Авторка ефективно використала теоретичні та практичні знання, набуті під час навчання, а також свої вміння та навички в сфері публічного управління та адміністрування для вирішення конкретних практичних завдань.

Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи. У роботі авторкою проведено всебічний аналіз теоретичних та практичних аспектів державного регулювання захисту дітей від небезпечної інформації. Значна увага приділена не лише нормативно-правовій базі, а й соціально-психологічним чинникам впливу медіаконтенту на неповнолітніх. Авторка використала широкий спектр джерел, включаючи національні та міжнародні дослідження, що забезпечило комплексний підхід до вивчення проблематики. Висновки роботи вирізняються глибиною та практичною значущістю, оскільки вони спрямовані на вдосконалення механізмів державного регулювання та надання конкретних рекомендацій для запобігання негативним впливам інформаційного середовища.

Зауваження. Дослідження могло б бути поглиблене аналізом взаємодії державних органів із приватними платформами, які генерують більшість контенту, споживаного дітьми, що дозволило б оцінити ефективність співпраці у протидії поширенню небезпечної інформації.

Магістерська робота Хацюр Ганни Володимирівни на тему «Механізми державного регулювання захисту дітей від небезпечної інформації» відповідає вимогам, які висуваються до дипломних робіт на здобуття кваліфікації магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», може бути допущена до захисту перед ЕК та заслуговує на оцінку «добре».

Державний експерт експертної групи
формування Національної програми
інформатизації директорату розвитку
Національної програми інформатизації
Міністерства цифрової трансформації України
доктор наук з державного управління

Сергій ГОРБЛЮК

Григор С. Горбаль
Головний експерт
управління розвитку

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА НЕПОВНОЛІТНІХ.....	9
1.1 Особливості формування особистості неповнолітнього в сучасному суспільстві.....	9
1.2 Фактори впливу засобів масової інформації на формування неповнолітніх.....	17
1.3 Нормативно-правове регулювання запобігання негативної дії засобів масової інформації на неповнолітніх	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ КОНТЕНТУ НА НЕПОВНОЛІТНЮ АУДИТОРІЮ.....	37
2.1 Роль засобів масової інформації у корисній деформації неповнолітніх.....	37
2.2 Аналіз впливу засобів масової інформації на моральний і психологічний розвиток неповнолітніх (або на соціальне та психічне здоров'я)	45
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИ ТА ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА НЕПОВНОЛІТНІХ....	54
3.1 Іноземний досвід запобігання негативній дії засобів масової інформації на неповнолітніх	54
3.2 Шляхи удосконалення інформаційного і адміністративного законодавства, що регулюють діяльність засобів масової інформації.....	67
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗМІ	– засоби масової інформації
ОДТРК	– обласна державна телерадіокомпанія
ТРК	– телерадіокомпанія
ТРК	– телерадіоорганізація

ВСТУП

Актуальність теми. Медіапростір у сучасному світі є невід'ємною частиною життя кожної людини, включаючи дітей. Швидкий розвиток інформаційних технологій, соціальних мереж, онлайн-платформ та мультимедійного контенту створює значний потенціал для розвитку, навчання та розваг. Водночас він несе ризики впливу небезпечної інформації на вразливу дитячу аудиторію. Захист дітей від деструктивного контенту стає одним із ключових завдань суспільства, що вимагає комплексного підходу за участі держави, освітніх установ, сімей та технологічних компаній.

На сьогодні соціальні мережі та онлайн-платформи визначають характер культури, впливають на свідомість людини, формують її уявлення про світ. За останніх двадцять років соціальні мережі та онлайн-платформи зазнали трансформацій у спробах пошуку різних за формою і форматом програм і передач. Про успішність цих перевтілень свідчить їх рейтинг серед засобів масової інформації, що постійно зростає.

Впливу соціальних мереж та онлайн-платформ уникнути не можливо, адже вони створюють певний інформаційний фон, на основі якого людина, і, головне, дитина формує певний світогляд щодо стилю і способу життя, моделей поведінки. Тобто, сучасні ЗМІ мають потужні можливості формування у дітей високих моральних цінностей, громадської активності, зразків правомірної поведінки, але ж фактично присутні далеко не поодинокі випадки негативного впливу соціальних мереж та онлайн-платформ на поведінку неповнолітніх, коли там пропагуються стандарти поведінки героїв, несумісні з ціннісними орієнтаціями суспільства і пов'язані з демонстрацією культу сили, жорстокості тощо. Сприйнятливність дитини до інформації ЗМІ пов'язана з недостатнім життєвим досвідом та несформованою внутрішньою позицією. А формування активних поглядів і позицій особистості відбувається в підлітковому віці.

В Україні існують суперечності між інтенсивним зростанням інформації

і низьким рівнем моральної свідомості, між соціальними потребами суспільства і ціннісними орієнтирами, пропагованими ЗМІ. Визначальними засобами розв'язання проблем у сфері захисту суспільної моралі в Україні є державний контроль (нагляд) у сфері захисту суспільної моралі паралельно з заходами профілактичного і просвітницького характеру та пропагандистська діяльність. Для досягнення цих цілей необхідно забезпечити: відкритий діалог із суспільством, спрямований на підтримку державної політики щодо захисту суспільної моралі; ефективну взаємодію між державними регуляторами та суб'єктами інформаційних послуг, орієнтовану на впровадження механізмів саморегуляції інформаційного простору; вдосконалення нормативно-правової бази, спрямованої на запобігання негативному впливу пропаганди насильства, жорстокості, порнографії та іншого деструктивного контенту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика захисту дітей від небезпечної інформації у сучасному інформаційному просторі стала об'єктом уваги багатьох науковців та практиків. Дослідження таких авторів, як Ларцев В.С., Ельконін Д.Б., Бех І., Ягупов В.В., висвітлюють психологічні та педагогічні аспекти формування особистості дітей у контексті впливу медіа. Особливості медіакультури і соціального захисту від негативного контенту аналізуються в працях Баришпольця О.Т., Найдьонової Л.А., Різуна В.В., та інших.

Проте, попри велику кількість праць, питання захисту дітей від небезпечної інформації в інформаційному просторі залишається недостатньо вивченим і потребує подальшого аналізу. Необхідність додаткових досліджень обумовлена швидким розвитком цифрових технологій, зростанням обсягів інформаційного контенту та постійними змінами в інформаційній поведінці дітей. Більш глибоке вивчення цієї проблематики дозволить не лише оцінити сучасний стан і ризики, але й розробити ефективні механізми державного регулювання, спрямовані на захист дітей і забезпечення їх безпечного доступу до інформаційного середовища.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розкриття

теоретико-правових засад механізмів державного регулювання у сфері захисту дітей від небезпечної інформації та розробка практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *завдання*:

- визначити особливості та фактори впливу інформаційного середовища на формування особистості неповнолітніх;
- проаналізувати нормативно-правову базу, що регулює захист дітей від небезпечної інформації в Україні;
- визначити вплив та роль засобів масової інформації на моральний і психологічний розвиток неповнолітніх;
- вивчити міжнародний досвід регулювання впливу медіа-контенту на дітей та можливості його імплементації в Україні;
- оцінити ефективність діючих механізмів державного регулювання у сфері захисту дітей від інформаційних загроз;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення законодавства та механізмів державного регулювання для мінімізації негативного впливу інформації на дітей.

Об'єкт дослідження – державне регулювання захисту дітей від небезпечної інформації.

Предмет дослідження – механізми державного регулювання захисту дітей від небезпечної інформації.

Методи дослідження. У роботі були використані такі методи досліджень, обрані відповідно до поставленої мети і завдань, з урахуванням об'єкта і предмета досліджень: теоретичний метод – для аналізу і узагальнення наукової і методичної літератури, навчальних програм, соціальних мереж та онлайн-платформ; статистичний метод – для аналізу експериментальних даних щодо виявлення потенційних ризиків впливу соціальних мереж та онлайн-платформ на розвиток і здоров'я неповнолітніх; концептуальний і структурний методи – використовувалися під час з'ясування наявності, жанрового розподілу, структури програм і передач, спрямованих на дитячу

аудиторію; контент-аналіз та метод узагальнення – для оцінки змістового наповнення телепередач на предмет дотримання чинного законодавства у сфері захисту суспільної моралі; порівняльний метод – на його основі проведено аналіз вітчизняного законодавства та законодавства зарубіжних країн стосовно функціонування ЗМІ та захисту прав неповнолітніх споживачів інформаційної продукції. У роботі методи дослідження використовувались у взаємозв'язку, що забезпечило вирішення поставлених завдань і повноту дослідження.

Теоретична, методична значущість отриманих результатів полягає у систематизації та узагальненні впливу засобів масової інформації на формування особистості неповнолітніх, а також у визначенні ключових факторів, що впливають на психологічний і моральний розвиток дітей. В роботі уточнено механізми цього впливу, розроблено концептуальні підходи до оцінки негативного впливу ЗМІ та запропоновано теоретичні основи для створення ефективних засобів протидії.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання отриманих висновків та рекомендацій для вдосконалення чинного законодавства України, зокрема, Законів України «Про захист суспільної моралі», «Про телебачення і радіомовлення», «Про рекламу», інших нормативно-правових актів, насамперед, стосовно діяльності засобів масової інформації для унеможливлення ризиків негативного впливу на неповнолітніх.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та іноземних авторів, нормативно-правові акти України, зокрема закони, що регулюють діяльність засобів масової інформації та забезпечують захист прав дитини, статистичні дані, результати соціологічних досліджень впливу контенту ЗМІ на неповнолітніх, аналітичні звіти українських та міжнародних організацій.

Структура роботи. Робота складається зі переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі розглянуто теоретичні основи впливу засобів масової інформації на неповнолітніх. Визначено особливості формування особистості неповнолітнього в сучасному суспільстві, проаналізовано ключові фактори, що сприяють впливу ЗМІ на дітей, та розглянуто нормативно-правову базу, яка регулює запобігання негативному впливу контенту на неповнолітніх.

У другому розділі проведено аналіз впливу контенту ЗМІ на неповнолітню аудиторію. Описано, як засоби масової інформації можуть впливати на моральний, психологічний та соціальний розвиток дітей. Розглянуто феномен деформації особистості через негативний контент та його наслідки для психічного здоров'я неповнолітніх.

У третьому розділі запропоновано методи та шляхи мінімізації негативного впливу ЗМІ на дітей. Досліджено іноземний досвід у цій сфері, а також розроблено рекомендації щодо вдосконалення інформаційного і адміністративного законодавства України для ефективного регулювання діяльності ЗМІ з урахуванням захисту неповнолітньої аудиторії.

Апробація дослідження. Результати дослідження представлені автором на III міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Державна політика та управління стратегічними комунікаціями в кризових умовах» (м. Київ – м. Вроцлав, 23 жовтня 2024 року) [49].

РОЗДІЛ 1

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА НЕПОВНОЛІТНІХ

1.1 Особливості формування особистості неповнолітнього в сучасному суспільстві

В сучасній психології немає єдиного розуміння особистості. Але більшість дослідників припускають, що особистість – це індивідуально своєрідна сукупність рис, що формується протягом життя, яка визначає образ мислення певної людини, її почуття та поведінку.

В принципі, поняття «особистість» – не є суто психологічним і вивчається іншими суспільними науками – педагогікою, соціологією, філософією.

Під формуванням особистості розуміють якості і властивості, що виникають в результаті розвитку. Формування людини – досить складний процес становлення людини як особистості, який відбувається в результаті її розвитку і виховання. Також формування особистості – цілеспрямований процес соціалізації особистості, що має характеризуватись завершеністю.

В період становлення інформаційного суспільства актуальність набувають саме проблеми формування інформаційної культури та успішної соціалізації особистості в соціокультурному середовищі, яке постійно трансформується [2, с. 37].

Розвиток дитини як особистості залежить від основних факторів її формування, оскільки в процесі своєї діяльності і спілкування вона стає учасником різноманітних соціальних зв'язків і взаємин. Ключові напрями та зміст цього розвитку в основному визначені конкретними суспільно-історичними умовами, але важливе значення має здатність дитини до самовираження, саморегуляції, самоутвердження, самовизначення, тощо.

Особистість формується під впливом суспільних відносин, культури та

обумовлена біологічними потребами.

У сучасних соціокультурних умовах необхідно відношення до особистості як до відкритої системи, що може змінюватись. При цих умовах дуже важливу роль відіграє соціалізація особистості, суть якої полягає в засвоєнні людиною певної системи знань, норм та цінностей, які дозволяють їй функціонувати як повноцінному члену суспільства, до якого вона належить.

На жаль, поява нових і значних змін в традиційних шляхах соціалізації покоління в сучасному перехідному суспільстві призвела до збільшення кількості людей, що ведуть асоціальний, аморальний спосіб життя.

Соціалізація як суспільне явище визначається характером самого суспільства, його якостями та потребами. У сучасній Україні стрімко тривають зміни критеріїв та норм життєдіяльності людини в умовах поступового переходу від однієї соціокультурної реальності до іншої. Тому особистість, сформована в системі традиційних ціннісних орієнтацій, не завжди може знайти своє місце в сучасному суспільстві. Причиною цього можуть стати як соціальні норми, що не стабільні, так і механізм включення у громадську систему, який остаточно несформований.

Соціалізація являє собою процес засвоєння особистістю норм, цінностей, стереотипів, установок, що були вироблені суспільством. Результатом цього процесу має бути складена людиною система внутрішніх регуляторів, звичних форм поведінки.

Отже, людина одночасно засвоює соціальний досвід, цінності, норми, установки, властиві суспільству і тим соціальним групам, до яких він належить, і активно входить у систему соціальних зв'язків і набуває соціального досвіду.

Проблему соціалізації дитини в сучасному світі варто розглядати з розкриття особливостей функціонування її в сучасному становищі, оскільки дитинство характеризується як особливі умови та необхідний етап, коли дитина соціалізується у суспільстві.

Дитяча субкультура, як смисловий простір цінностей, установок,

способів діяльності і форм спілкування, які здійснюються у дитячих спільнотах, в певній мірі забезпечує соціалізацію дитини, тому що надає цілісне та реальне сприйняття світу. Питанню і ролі дитячої субкультури свого часу приділяв увагу Д.Б. Ельконін [3, с. 129]. Він вважав, що дитяча субкультура – один з методів засвоєння дитиною нових сторін соціальної дійсності та самоствердження в ній. Тобто, дитяча субкультура дає певні можливості для реалізації дитини, керує її подальшим розвитком.

В складних умовах сучасності основи розвитку дитячої культури пошкоджені, оскільки завдяки великому обсягу інформації і її доступності дитина може знаходитися у стресовому стані, а також у віртуальному сприйнятті всього світу.

Якісне формування особистості має забезпечуватися в умовах збалансованої і виваженої взаємодії організованого та стихійного середовища, цілеспрямованого і ненавмисного виховання, що і є змістом соціального виховання. Саме присутність цих факторів показує наявність в суспільстві їх позитивних та негативних боків як результатів зрушень в розвитку сучасного суспільства.

Соціалізація характеризується передачею соціального досвіду від одного покоління до іншого. Перший соціальний досвід дитина засвоює у сім'ї. Розвиток і формування особистості починається від дня її народження. Сім'я для дитини є першим вихователем, його навколишнім середовищем, яке передає йому духовне багатство, культурні традиції, формує ціннісні орієнтири, практичні навички та вміння. Сім'я за своїми характеристиками є окремою соціальною структурою, особливістю якої є матеріальна та моральна відповідальність членів сім'ї один до одного та перед суспільством в цілому.

Але сучасна сім'я, як і все суспільство, знаходяться сьогодні в кризовому стані – зростання конфліктності у взаємовідносинах поколінь, прояви жорстокості та агресії свідчать про це. Склалась ситуація, в якій суспільство потребує створення не тільки фізично і інтелектуально розвинутого, але й соціально-спрямованого сучасного молодого покоління.

Наразі розв'язання проблем формування особистостей дітей посилюється розпадом суспільних взаємовідносин, руйнуванням соціальних засад суспільства, відсутністю ідеологічної основи. Все це є чинниками спаду духовної культури серед підростаючого покоління, а низький рівень суспільної культури фактично перекреслив еталонні традиції виховання – в реальності закріпилися негативні звичаї, що втягнули неповнолітніх в умови низькопробних варіантів життєдіяльності. У кризовий період суспільства саме діти, підлітки і юнацтво виявляються найбільш вразливими, соціально нестійкими, морально невідгодованими та незахищеними, тому і закріплюють у своїй свідомості і поведінці саме негативні тенденції суспільного розвитку [4, с. 68].

До зниження культурної інфраструктури, а також інтересу дітей до книги, мистецтва, культурних цінностей призвело поширення засобів масової інформації, що пропагують насильство, жорстокість, секс, містицизм, тощо. Але діюча система забезпечення інформаційної безпеки дітей не відповідає цим новим ризикам. Відбувається маніпулювання свідомістю найбільш вразливої частини суспільства – дітей, але ж отримання психологічної травми в дитинстві є однією з найсерйозніших загроз, оскільки є вірогідність завдання шкоди її психічному здоров'ю, позитивному розвитку та задоволенню його основних потреб.

Таким чином, в Україні сформувалась потреба у формуванні культурних цінностей і норм, які відповідатимуть сучасній ситуації, оскільки інтеграційні процеси у світі зумовлюють зближення політичних, економічних, соціокультурних умов життя людей.

Кожна наука вивчає особистість, керуючись своїм предметом дослідження, але саме педагогіка досліджує педагогічні закономірності формування особистості [5, с. 215].

Існує два підходи щодо поняття «формування особистості»: психологічний та педагогічний. Перший розглядає формування особистості як процес та результат розвитку, а другий – це формування особистості як її

цілеспрямоване виховання.

Завданням психологічного підходу до формування особистості є з'ясування того, що є в наявності і що може бути в особистості, що розвивається, за умов цілеспрямованих виховних впливів [6, с. 203]. Педагогічний підхід передбачає необхідність з'ясування, що та як має бути сформоване в особистості, щоб вона відповідала вимогам, які висуваються до неї суспільством. Отже, педагогічний та психологічний підходи до формування особистості не тотожні одне одному, а утворюють нерозривне ціле.

Розвиток людини передбачає процес становлення і формування її особистості під впливом зовнішніх і внутрішніх, регульованих і нерегульованих факторів, серед яких цілеспрямоване виховання і навчання відіграють провідну роль.

Виховання є одним з суттєвих факторів розвитку і формування особистості. На меті виховання стоїть корекція впливу спадковості і середовища для реалізації соціальної програми розвитку. На відміну від соціалізації, яка формується як стихійна взаємодія людини з навколишнім середовищем, виховання – процес цілеспрямований і контрольований.

Виховання здійснюється двома шляхами: засобом духовного впливу і включенням людини в різні види діяльності, що дає їй можливість оволодіти соціальним досвідом, спрямованим на формування міжособистісних і суспільних відносин у реально існуючих або спеціально створених умовах.

Виховання виконує наступні функції:

- організаційна (організація діяльності, в якій розвивається і формується особистість);
- ціннісно-орієнтаційна (визначення життєвих цінностей, настанов, змісту для розвитку та саморозвитку особистості вихованця);
- профілактична (профілактика негативних впливів на розвиток і формування особистості);
- попереджувальна (ізолювання особистості від несприятливих умов її

розвитку).

Виховання не лише впливає на розвиток особистості, але й залежить від нього, оскільки розвиток особистості визначає мету, зміст та методику виховання.

Цілі виховання реалізуються у виховній діяльності в формі навчання, як сукупності послідовних та взаємопов'язаних дій педагога і вихованців, і в формі включення вихованців у різноманітні види діяльності та спілкування, що сприяє розвитку певних якостей особистості, які не можливо досягнути і розвинути у навчальній діяльності.

У сучасному вихованні педагогами найчастіше використовуються наказові та маніпулятивні виховні впливи, дуже рідко – розвивальні, тому існує загроза виникнення смислового бар'єру внаслідок впливу педагога на учня без урахування його особистісних потреб. Саме тому результативність виховного впливу залежить від відповідності мети змісту і методів виховання.

Також при побудові виховного процесу мають бути враховані впливи зовнішніх та внутрішніх факторів розвитку. До внутрішніх факторів належать досягнутий рівень розвитку в тій чи іншій сфері, відповідна орієнтація на розвиток певної характеристики та потенціальні передумови діяльності, потрібної для розвитку. До зовнішніх факторів розвитку входять:

- а) засоби масової інформації (преса, соціальні мережі та онлайн-платформи, телебачення, радіо);
- б) культурні інститути (бібліотеки, театри, кінотеатри, клуби, тощо);
- в) об'єкти духовної культури (література, художнє та музичне мистецтво);
- г) предметно-просторове середовище (місто, село);
- д) виробниче середовище.

Частина зовнішніх факторів здатна спонукати суспільно необхідні зміни у розвитку людини, оскільки засоби масової інформації, будинки культури, музеї виконують поряд з іншими і виховну функцію, але без урахування особливостей кожного об'єкта впливу, тим паче, що їх діяльність самотійна і

неузгоджена з виховною системою суспільства. Саме тому сучасні реалії вимагають нових підходів до проблем формування особистості, як процесу соціального розвитку людини, оскільки розвиток індивідуальності в процесі виховної діяльності є результатом взаємодії цілеспрямованого виховання і всіх внутрішніх та зовнішніх факторів, що мають безпосередній вплив на людину.

Також одним з чинників імплементації людини до суспільних відносин є формування у неї світогляду. У сучасних умовах трансформаційних процесів в Україні проблема формування світогляду серед підростаючого покоління набуває вагомого значення, оскільки є одним з факторів успішного впровадження людини в суспільство. Тому постає необхідність вирішення завдань, розв'язання яких сприяло би формуванню в молоді гуманістичного, цілісного і сформованого світогляду, який мав би спонукати особистість до певного способу життя та практичної дії.

Світогляд являє собою сукупність переконань, принципів, оцінок і поглядів, які визначають ставлення особистості до дійсності, формують загальне розуміння світу і життєві позиції людей.

Для дитини у процесі становлення особистості та формуванні світогляду велику роль відіграє приклад. Це пов'язано зі схильністю дітей до наслідування. Саме тому важливу роль у формуванні особистості відіграє сім'я, оточуюче середовище і зовнішні фактори впливу.

Формування світогляду також здійснюється внаслідок практичного освоєння духовної культури суспільства, а також політичних, моральних, правових, естетичних та інших поглядів. На сьогодні в Україні існує необхідність формування у громадян національного світогляду на засадах культурної спадщини, моральних і духовних цінностей. Але формування такого світогляду вимагає певних зусиль з боку суспільства, оскільки потребує включення у громадську діяльність та систему соціальних зв'язків.

Одним з завдань навчально-виховної роботи шкіл є формування наукового світогляду в учнів, а у студентські роки процес ціннісного

самовизначення особистості теж не завершений, тому має свої особливості і труднощі. Безконтрольне зростання обсягу інформації значно перевищує можливості індивідуальної пам'яті, крім того цей потік неструктурований і перевантажений фактичним матеріалом, що утворює викривлену картину дійсності в свідомості неповнолітніх. Саме тому потрібне набуття відповідних знань, вмінь і навичок, необхідних для орієнтування в сучасному суперечливому світі. Зі світоглядом пов'язане вирішення людиною важливих життєвих проблем, таких як визначення цілей та змісту життя, формування життєвої позиції та вибір життєвого шляху.

Таким чином, світогляд, як вища форма суспільної свідомості, виступає засобом визначення позиції людини щодо всіх життєво-важливих явищ і подій у світі. Людина в своєму індивідуальному розвитку стає особистістю лише тоді, коли у неї формується певний світогляд.

Безперервні процеси перетворень в сучасному суспільстві вимагають нових підходів до залучення молоді до національного культурного розвитку держави. Основним завданням держави, школи, сім'ї повинна бути проблема формування у підростаючому поколінні активної громадянської позиції.

В свою чергу, вихователям у своїй діяльності слід враховувати, що зміни, які відбуваються в політичній організації та соціокультурній структурі суспільства, стосунках між особистістю у суспільством, в ідеології та соціальних орієнтаціях людей, суперечать усталеним ціннісним схемам та традиційним уявленням. Варто усвідомлювати, що будь-яка ситуація в соціальних, економічних і політичних перетвореннях держави буде безпосередньо впливати на формування її громадянина. Ці трансформації вказують на необхідність у формуванні людини з розвиненим почуттям громадянської гідності, яка має впливати, усвідомлювати і нести відповідальність за те, що відбувається з нею самою, оточуючим середовищем, суспільством і державою в цілому.

Важливою складовою у формуванні особистості в сучасних умовах є моральне виховання молодого покоління, як одного з пріоритетів

загальнолюдських цінностей. Засилля серед неповнолітніх аморальності, агресії, жорстокості, нетерпимості, нечесності, злочинності викликає особливе занепокоєння у суспільства. Це є результатом втрати віри у соціальні та моральні цінності та неможливості відшукати гідні ціннісні орієнтири.

У зв'язку з цим вкрай важливо своєчасно подбати про підрастаюче покоління у процесі формування духовних і моральних цінностей. Оскільки в Україні постала проблема збереження морального здоров'я нації, держава має посприяти формуванню сучасної системи моральних цінностей та забезпечити можливості для культурного, духовного та освітнього розвитку її громадян.

1.2 Фактори впливу засобів масової інформації на формування неповнолітніх

В сучасному світі значення засобів масової інформації дуже вагоме, оскільки бурхливий розвиток інформаційних технологій, який розпочався на початку 20-го сторіччя, полягло в основі формування суспільства нового устрою – інформаційного суспільства. Сучасна людина щодня отримує велику кількість інформації, яка щоденно впливає на її вибір, і фактично не замислюється про її джерело.

На сьогодні до засобів масової інформації як до організацій, що займаються збором, обробкою та поширення інформації, входять соціальні мережі та онлайн-платформи, радіо, преса, інформаційні агентства, а також телебачення. Сучасні ЗМІ за допомогою відповідного технічного забезпечення створені для відкритої публічної передачі різноманітної інформації будь-яким особам.

ЗМІ як складова масової комунікації виконує різні функції, серед яких слід виокремити наступні:

- інформаційно-просвітницька функція має на меті задоволення інформаційних потреб суспільства;
- оцінююча (порівняльна) функція полягає у порівнянні аналогічних

явищ, процесів, рішень та у з'ясуванні їх недоліків і переваг;

- контрольно-критична функція спрямована на здійснення громадського контролю через надання юридичної чи моральної оцінки подій, осіб, явищ;

- мобілізаційна функція полягає у спонуканні людей до певних дій чи бездіяльності;

- комунікативна функція покликана на встановлення та розвиток міжособистісних зв'язків у суспільстві;

- прогностична функція забезпечує науковий аналіз перспектив суспільно-політичного розвитку;

- розважальна функція має на меті формування позитивних емоцій в суспільстві.

Тобто ЗМІ, як складова масової комунікації, виконує різні ролі – організатора, просвітителя або об'єднувача суспільства, в залежності від соціально-політичних ситуацій, що набувають суспільного значення.

В. Крисько виявив, що засоби масової інформації чинять психологічний вплив на конкретні сфери психіки людини, групи людей і суспільної свідомості в цілому [7, с. 97]:

- споживчо-мотиваційну (знання, переконання, ціннісні орієнтації, потяги, бажання);

- інтелектуально-пізнавальну (відчуття, сприйняття, уявлення, уява, пам'ять і мислення);

- емоційно-вольову сферу (емоції, почуття, вольові процеси);

- комунікативно-поведінкову (характер і особливості спілкування, взаємодії, взаємовідносин, міжособистісного сприйняття).

В Україні популярними засобами масової інформації отримання інформації є аудіовізуальні – соціальні мережі, онлайн-платформи, телебачення і радіо, роль, вплив та точка зору яких дуже вагома для більшості співвітчизників. Роль засобів масової інформації у вітчизняному суспільстві з кожним роком підвищується [8].

Тому можна дійти логічного висновку, що ЗМІ посідають особливе

місце у розвитку і становленні суспільства. В Україні та й в усьому сучасному світі мас-медіа впливають на свідомість людей, формують їх погляди, продукують звички та переваги. Їх вплив на людину починається з раннього віку та триває все життя.

Особливо сильний вплив медійне середовище здійснює на формування особистості неповнолітнього, оскільки на початковому етапі формується пізнання оточуючої дійсності, і, відповідно, ставлення до неї. ЗМІ пропагують певні цілі, цінності життя і зразки поведінки, але їхній вплив на формування дітей, підлітків та юнацтво важче контролювати, ніж вплив сім'ї і школи.

Існують реальні ризики негативного впливу ЗМІ на формування неповнолітнього, наприклад: формування антисоціально-спрямованої особистості – такої, що прагне до задоволення власних потреб за рахунок суспільства і без власної трудової участі. Антисоціальна спрямованість особистості, як відомо, призводить до стану адміністративної протиправності.

Звісно, що можливість негативного впливу засобів масової інформації викликає багато сумнівів, особливо у представників медіа. Але наукові дослідження, що проводяться як в Україні, так і за кордоном, свідчать про такий вплив.

Особливе занепокоєння інститутів суспільства викликає зростання впливу на особистісне формування неповнолітніх соціальних мереж та онлайн-платформ, яке посідає одне з провідних місць за виховним впливом після сім'ї і школи.

Сучасним людям доступні сотні каналів з різноманітним контентом – від інформації до розваг. Доступність до будь-якого контенту – від інформації до розваг – є позитивними сторонами соціальних мереж та онлайн-платформ, але є і негативні, тому що воно доступне і дітям, для яких може зіграти зовсім іншу роль.

Саме тому вирішення проблеми впливу соціальних мереж та онлайн-платформ на психічну сферу дитини має надважливе значення. Це питання стосується не лише захисту від потенційно небезпечного контенту, такого як

насильство, булінг, порнографія чи маніпулятивна інформація, але й формування в дітей критичного мислення, емоційної стійкості та здорової самооцінки. На жаль, більшість українських сімей самотійно надало Інтернету і телебаченню повноваження вихователя, не враховуючи, що неурегульоване засилля агресії, насильства, жорстокості, еротики в ефірі може спричинити незворотної шкоди розвитку і психічному здоров'ю їх дітей.

Протягом 2021 року Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України було проведено дослідження щодо оцінки батьками рівня безпеки соціальних мереж та онлайн-платформ для дітей [9, с. 41]. За результатами дослідження було встановлено:

Протягом 2021 року Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України було проведено дослідження щодо оцінки батьками рівня безпеки соціальних мереж та онлайн-платформ для дітей [9, с. 41]. За результатами дослідження було встановлено:

1. Високий рівень занепокоєння батьків – понад 70% респондентів висловили стурбованість щодо негативного впливу соціальних мереж на психічне здоров'я їхніх дітей. Основні загрози, які виділили батьки, включають кібербулінг, доступ до шкідливого контенту та залежність від гаджетів.

2. Низький рівень довіри до платформ – лише 15% опитаних батьків вважають, що соціальні мережі та онлайн-платформи ефективно запобігають поширенню небезпечного контенту серед дітей.

3. Обмежена обізнаність про механізми захисту – близько половини респондентів зізналися, що не знають, як користуватися інструментами батьківського контролю, фільтрами контенту чи налаштуваннями приватності на онлайн-платформах.

4. Пасивний підхід до контролю – лише 30% батьків активно стежать за тим, що їхні діти переглядають у мережі. Більшість покладається на довіру до дитини, не вживаючи конкретних заходів для контролю або обмеження доступу до небажаного контенту.

5. Потреба у навчанні – понад 80% опитаних батьків заявили про необхідність освітніх програм, які допоможуть їм розібратися з цифровими технологіями та забезпечити кращий захист дітей в онлайновому середовищі.

Ці результати вказують на необхідність посилення просвітницької роботи серед батьків щодо безпечного використання дітьми інтернету. Крім того, дослідження підкреслює важливість розробки ефективних державних і громадських програм, спрямованих на захист дітей у цифровому просторі та надання їм навичок для безпечного і відповідального користування соціальними мережами.

Особливо чутлива до впливу соціальних мереж та онлайн-платформ молодь – підлітки і юнацтво. ЗМІ впливають на характерні для сучасної масової культури особистісні зразки і норми поведінки, які проектується на молодіжну субкультуру і сприймаються підлітками як власні, що формує їх ціннісні орієнтації, засвоєння соціальних норм і реальну поведінку [10, с. 26].

Також слід приділити увагу кількості часу, який витрачається дітьми і підлітками на перегляд телепрограм. Інститутом соціальної і політичної психології НАПН України разом з Інститутом рефлексивних досліджень і спеціалізації було проведено дослідження і складено відповідний портрет дитячого телеспоживання за оцінками батьків. Дослідження показало:

1. Тривалість перегляду – більшість дітей молодшого шкільного віку витрачають від однієї до трьох годин щодня на перегляд телепрограм. У підлітків цей показник часто перевищує три години, особливо у вихідні дні.

2. Переваги у контенті – діти молодшого віку обирають переважно розважальні програми, мультфільми та дитячі шоу, тоді як підлітки надають перевагу серіалам, реаліті-шоу та блогерському контенту.

3. Вплив реклами – близько 60% батьків зазначили, що діти активно реагують на рекламні ролики, що спонукає їх просити придбати певні товари, переважно іграшки, солодощі чи гаджети.

4. Недостатня якість програм – значна частина батьків (близько 40%) висловлює незадоволення якістю дитячих телепрограм. Основними

причинами є наявність у програмах агресії, неприйнятного гумору чи надмірного акценту на матеріальних цінностях.

5. Вплив на поведінку – батьки відзначають, що тривалий перегляд телевізора може призводити до роздратованості, зниження фізичної активності та небажання виконувати домашні завдання.

Висновки дослідження підкреслюють важливість формування якісного дитячого контенту, який би сприяв розвитку особистості, вихованню моральних цінностей та критичного мислення. Крім того, батькам рекомендовано контролювати час перегляду телепрограм, а також обговорювати з дітьми побачений контент, щоб уникнути його негативного впливу.

Всі ці реалії свідчать лише про появу проблеми так званої медіасоціалізації – процесу розвитку особистості під впливом ЗМІ. Відсутність необхідної комунікації між батьками і дітьми призвело до того, що дитини отримують зразки міжособистісного спілкування, норми соціальної поведінки тільки за допомогою засобів мас медіа, таких як соціальні мережі та онлайн-платформи і Інтернет. Батьки приділяють мало часу на спілкування з дітьми, діти, в свою чергу, витрачають більшу частину свого вільного часу на перегляд телепередач та сторінок в Інтернеті, аніж надають перевагу спілкуванню з батьками чи однолітками, навчанню, читанню книг, тощо.

Також слід врахувати потенційну небезпеку в надмірному захопленні соціальними мережами, оскільки не контрольоване споживання продукції може сформувати в дитині такі риси як пасивність, байдужість та бездіяльність, а також шкідливими наслідками можуть стати агресивність, негативне ставлення до оточуючого світу, розчарування у житті.

1.3 Нормативно-правове регулювання запобігання негативної дії засобів масової інформації на неповнолітніх

Питання захисту суспільної моралі набуло особливої гостроти в

українському суспільстві ще на початку 2000-х при кризі у системі суспільно-важливих цінностей: духовних, культурних, моральних, сімейних, тощо.

Ці процеси були спричинено, передусім, розвитком ринкових відносин, а відтак, значним обсягом низькопробної відео- та телепродукції з відверто негативним впливом на глядацьку аудиторію, в першу чергу – дитячу та молодіжну. Агресивне пропагування наприкінці 90-тих років минулого сторіччя в мас-медіа аморальності, жорстокості, алкоголізму та всездозволеності призвело до деформації в суспільстві поглядів і уявлень про традиційну систему ціннісних орієнтацій. Нехтування етичними нормами, моральними і духовними цінностями складалися в суспільстві протягом тривалого часу.

Неповнолітні особи є однією з найбільш уразливих категорій суспільства, яка потребує особливого захисту від впливу негативного інформаційного контенту. Засоби масової інформації (ЗМІ) мають значний вплив на розвиток світогляду, моральних і етичних цінностей дітей і підлітків. Неправильний або шкідливий медіаконтент, зокрема сцени насильства, порнографія, пропаганда асоціальної поведінки, може негативно впливати на їхню психіку та поведінкові реакції. З огляду на це, нормативно-правове регулювання у сфері запобігання шкідливому впливу ЗМІ на неповнолітніх набуває ключового значення.

Сучасні ЗМІ формують в підростаючому поколінні споживацьке ставлення до оточуючого світу, а також стиль життя, при якому успішними стають ті, хто вживає алкоголь та нецензурну лексику, а матеріальні блага вище за духовні.

Міжнародне співтовариство приділяє значну увагу захисту прав дітей у сфері медіа. Основними міжнародно-правовими актами, що регулюють це питання, є:

Конвенція ООН про права дитини (1989 р.), яка закликає держави забезпечувати право дитини на доступ до інформації, що сприяє її благополуччю, і захищати від шкідливого контенту (стаття 17).

Рекомендація Ради Європи щодо захисту дітей від шкідливого контенту у ЗМІ (2016 р.), яка передбачає обмеження доступу дітей до контенту, що містить сцени насильства, дискримінації чи інших дій, які можуть негативно вплинути на їхній розвиток.

У національних правових системах багатьох країн передбачені спеціальні заходи, спрямовані на запобігання негативному впливу ЗМІ на дітей:

Цензура та контроль контенту. У більшості країн створені регуляторні органи, які перевіряють контент ЗМІ на відповідність віковим обмеженням і стандартам суспільної моралі.

Вікові рейтинги. Наприклад, у США запроваджено систему рейтингу фільмів МРАА, а в Європейському Союзі діє система PEGI для відеоігор. В Україні вікові обмеження визначені Законом України "Про телебачення і радіомовлення" (ст. 62).

Обмеження реклами. Багато країн забороняють рекламу шкідливих продуктів (алкоголь, тютюн) у дитячому контенті. В Україні це питання регулюється Законом України "Про рекламу" (ст. 22).

В Україні основним документом, що захищає дітей у медіапросторі, є Закон України "Про захист суспільної моралі", який забороняє поширення контенту, що може завдати шкоди моральному чи психічному розвитку дитини. Крім того, нормативно-правове регулювання включає:

Закон України "Про телебачення і радіомовлення", який визначає обов'язки мовників щодо розміщення попереджень перед трансляцією контенту з віковими обмеженнями.

Закон України "Про інформацію", який передбачає право кожного на доступ до достовірної інформації та забороняє поширення неправдивих і маніпулятивних матеріалів.

Кодекс етики журналістів, який регламентує правила подачі інформації з урахуванням етичних стандартів та захисту прав дитини.

Згідно зі статтею 10 Закону України «Про засади внутрішньої і

зовнішньої політики» однією з засад є створення умов для консолідації суспільства на основі національної системи духовних цінностей, у центрі якої людина, її розвиток, права і свободи, максимальне забезпечення її потреб [11].

Статтею 5 Закону України «Про захист суспільної моралі» визначено, що основним з напрямів державного регулювання обігу інформаційної продукції, що впливає на суспільну мораль, є формування єдиної комплексної системи забезпечення захисту моральних засад і утвердження здорового способу життя у сфері інформаційної діяльності, освіти та культури [12].

Змістом державної політики також є створення необхідних правових, економічних та організаційних умов, що сприяють реалізації права на інформаційний простір, вільний від загроз фізичному, інтелектуальному, моральному та психологічному стану суспільства.

На думку більшості експертів найбільш дієвим міжнародно-правовим документом у сфері захисту неповнолітніх від негативного впливу інформації засобів масової інформації є Європейська Конвенція про транскордонне соціальні мережі та онлайн-платформи, в якій статтею 7 «Обов'язки мовника» передбачено:

1. Всі елементи програм, їх уявлення і зміст, повинні забезпечувати пошану до гідності людської особи і основним правам інших людей.

Зокрема, вони не винні:

- а) бути непристойними і особливо містити порнографію;
- б) надмірно виділяти насильство або розпалювати расову ненависть.

2. Всі програми, які можуть завдати шкоди фізичному, розумовому або етичному розвитку дітей і підлітків, не повинні транслюватися в той період часу, коли вони можуть їх дивитися [13].

Аналіз іноземного досвіду засвідчує, що обмеження, що накладаються на діяльність ЗМІ з метою захисту дітей, не розглядаються, як перешкода інформуванню громадян про події в країні і за кордоном [14, с. 12].

У законодавстві демократичних країн встановлені суворі обмеження і заборони на розповсюдження серед дітей і підлітків інформації, що «руйнує їх

моральність» і «порушує їх благополуччя». Також передбачено проведення експертизи інформаційної продукції, що може зашкодити здоров'ю і розвитку дітей; введені вікові класифікації такої продукції і часові проміжки в трансляції «дитячих» і «дорослих передач»; ведуться реєстри шкідливої інформаційної продукції; створені спеціальні контрольно-наглядові органи з захисту дітей від такої інформації; встановлені заходи відповідальності за незаконний оберт інформаційної продукції.

Так, у Великобританії під час денного мовлення, що триває до 21:00 години, заборонено демонструвати інформацію, яка здатна зашкодити дітям (згідно з віковою класифікацією), оскільки після 21:00 години батьки будуть вдома і зможуть проконтролювати перегляд програм і передач, соціальні мережі та онлайн-платформи дітьми.

У 1977 році в Нідерландах було прийнято закон про демонстрацію кіновідеопродукції, який визначив нову систему контролю фільмів для молодіжної аудиторії, тобто було запроваджено більш централізований підхід. Також, в Нідерландах юридично встановлено самоконтроль за обігом і розповсюдження медіа-продукції. В країні відсутні окремі організації, які безпосередньо займаються захистом суспільної моралі, оскільки основний акцент зроблено на правові механізми, а повноваження контролю надані відомствам різних сфер діяльності, в тому числі і медіа простір.

У Польщі контроль за медіа-контентом покладається на дистриб'юторів, батьків та осіб, які відповідають за опіку над неповнолітнім. З цією метою було впроваджено спеціальне маркування кінопродукції під час її трансляції на телебаченні.

В Китаї держава надає пільги і субсидії видавництвам, телерадіоорганізаціям, інтернет-виданням, що створюють продукцію, яка сприяє культурному і духовному розвитку молоді та організації їх естетичного та патріотичного виховання. Також законодавство КНР категорично забороняє виготовлення та обіг у будь-якій формі продукції порнографічного та еротичного спрямування, а також продукції, що містить культ жорстокості і

насильства, пропагує наркоманію, алкоголізм, тютюнопаління.

У США категорично заборонено вживання брутальних слів під час радіоефіру, а також трансляція «непристойних» програм, за що встановлено відповідальність у вигляді стягнення штрафів та/або позбавлення волі більше ніж на три роки [14, с. 17].

На сьогодні вітчизняним законодавством урегульовані питання щодо обігу об'єктів інформаційних відносин (соціальні мережі та онлайн-платформи, радіо, преса), крім як мобільного контенту, інформації в мережі Інтернет, комп'ютерних та відеоігор.

Правові норми щодо захисту малолітніх і неповнолітніх від шкідливого впливу ЗМІ містить Закон України «Про медіа». У статті 2 цього Закону міститься заборона на виробництво і обіг у будь-якій формі продукції порнографічного характеру, а також накладає обмеження на продукцію еротичного характеру та таку, що містить елементи насильства та жорстокості.

Статтею 7 з метою захисту морального та фізичного життя неповнолітніх забороняється:

- втягнення неповнолітніх у діяльність з виробництва й обігу продукції сексуального чи еротичного характеру, порнографічних матеріалів, надання послуг, а також організації й проведення видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру;

- розповсюдження продукції сексуального чи еротичного характеру, порнографічних матеріалів, надання послуг і проведення видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру серед неповнолітніх;

- використання образів неповнолітніх у будь-якій формі в продукції сексуального чи еротичного характеру і проведенні видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру.

Відповідно до статті 8 продукція сексуального чи еротичного характеру може розповсюджуватися за умови недоступності її неповнолітнім і не нав'язування споживачам. Тобто продаж такої продукції неповнолітнім заборонено.

Стаття 13 визначає порядок і умови публічної демонстрації продукції, що містить елементи еротики, засобами масової інформації, у тому числі в ефірі ТРК. Так, розповсюдження теле- та радіо продукції сексуального чи еротичного характеру спеціалізованим ЗМІ можливе лише за умови спеціальної обробки сигналу. Організація, яка транслює відповідні програми, має блокувати передачу кодованим сигналом таким чином, щоб прийом, сигналу став неможливим без пристрою декодування. Також передбачаються часові обмеження в трансляціях телерадіопрограм, що містять елементи еротики – вони допускаються з 24 години до 4 годин. Перед трансляцією теле- і радіопрограм сексуального чи еротичного характеру обов'язково має бути зроблено звукове або текстове повідомлення про характер програми і заборону перегляду її неповнолітніми.

На думку професора Д. Вооргофа, який здійснював аналіз Закону України «Про медіа» щодо його відповідності європейським стандартам, існує необхідність переробити цей Закон, зосередивши при цьому увагу на захисті неповнолітніх, зокрема з точки зору активної ролі держави у стимулюванні створення аудіовізуальної продукції та програм, що сприятимуть соціальному, психічному та культурному розвитку дітей [15, с. 57].

Нагляд і контроль за діяльністю телерадіоорганізацій усіх форм власності, в тому числі і у сфері захисту суспільної моралі здійснює Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, яка діє на підставі Законів України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», «Про телебачення і радіомовлення» [17; 18].

У частині 2 статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» міститься пряма заборона щодо використання телерадіоорганізацій для необґрунтованого показу насильства, пропаганди винятковості, зверхності або неповноцінності осіб за ознаками їх релігійних переконань, ідеології, належності до тієї чи іншої нації або раси, фізичного або майнового стану, соціального походження, а також трансляції програм або їх відеосюжетів, які можуть завдати шкоди фізичному, психічному чи моральному розвитку дітей

та підлітків, якщо вони мають змогу їх дивитися.

Частина 5 статті 28 цього Закону наголошує про неприпустимість розповсюдження програм, здатних впливати на нормальний фізичний, розумовий або моральний розвиток дітей та юнацтва, і програм, що містять сцени, які викликають жах, сцени вбивства, насилля (фізичного чи психологічного), сцени, звернені до сексуальних інстинктів.

Закон України «Про телебачення і радіомовлення» також містить окрему статтю 62 «Захист суспільної моралі та забезпечення прав неповнолітніх і юнацтва», яка зобов'язує ТРК дотримуватись вимог законодавства України про захист суспільної моралі при створенні, підготовці та розповсюдженні телерадіопрограм. Також ТРК забороняється розповсюджувати, а також анонсувати програми та передачі, які можуть зашкодити фізичному, інтелектуальному і духовному розвитку неповнолітніх та юнацтва, крім як протягом ефірного часу в добовому відрізку з 23.00 до 6.00 та на каналах з обмеженим доступом.

Частиною 3 статті 62 цього Закону також передбачено, що програми або передачі, які можуть зашкодити фізичному, інтелектуальному і духовному розвитку неповнолітніх та юнацтва, повинні мати спеціальне попередження і відповідно позначатися в розкладі програм телерадіоорганізацій та спеціально позначатися безпосередньо перед їх трансляцією [17].

Відповідно до статті 15 Закону України «Про кінематографію», документом, що засвідчує право на розповсюдження та демонстрування як національних, так і іноземних фільмів, є державне посвідчення на право розповсюдження та демонстрування фільмів. Цей документ також визначає умови розповсюдження та демонстрування кінофільмів на території України. Положення про порядок видачі державного посвідчення затверджується Кабінетом Міністрів України.

На сьогодні порядок видачі державного посвідчення на розповсюдження та демонстрування фільмів регулюється Постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 року №1315. У частині 7 цього Положення

встановлено індекси вікових обмежень для глядацької аудиторії. Ці обмеження передбачають такі категорії:

- «14» – фільм, перегляд якого дозволено дітям до 14 років лише у супроводі батьків. Самостійний перегляд заборонено.
- «16» – фільм, перегляд якого забороняється особам віком до 16 років.
- «18» – фільм, перегляд якого забороняється особам віком до 18 років.
- «X21» – фільм, перегляд якого забороняється особам віком до 21 року.

Дані обмеження спрямовані на забезпечення захисту неповнолітніх від впливу контенту, який може завдати шкоди їхньому психічному чи моральному розвитку. Окрім цього, актуальність і дотримання вікових обмежень стають особливо важливими в умовах стрімкого розвитку цифрових платформ, які часто ігнорують традиційні механізми державного регулювання.

Для посилення ефективності такого регулювання необхідно оновлювати нормативно-правову базу відповідно до сучасних викликів, включаючи онлайн-контент і трансляції через інтернет. Це забезпечить не лише формальне дотримання законодавства, а й ефективний захист дітей у новітньому інформаційному просторі.

З метою упорядкування контролю за дотриманням телерадіокомпаніями Закону України «Про телебачення і радіомовлення», керуючись статтею 13 Закону України «Про Національну раду України з питань соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення», Національною радою було ухвалено рішення від 08.02.2012 року №117, яким затвердила «Систему візуальних позначок класифікації кіновідеопродукції залежно від аудиторії, на яку вона розрахована» (таблиця 1.1), зареєстровану в Міністерстві юстиції України 24 лютого 2012 року за № 307/20620 [21]. Таким чином було визначено три категорії кіновідеопродукції, що транслюється в ефірі телеканалів України:

Таблиця 1.1 – Категорії кіновідеопродукції

Позначка	Категорія	Обмеження
● зелений колір	Категорія I без обмежень (загальнодоступна)	Стосується фільмів класифікації „ДА” та „ЗА”, встановленої Міністерством культури та туризму України згідно з Положенням про державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів
▲ жовтий колір	Категорія II перегляд неповнолітніми глядачами рекомендується разом з батьками або з відома батьків	Прирівнюється до фільмів класифікації „14” та „16”, встановленої Міністерством культури та туризму України згідно з Положенням про державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів.
□ червоний колір	Категорія III перегляд рекомендується тільки дорослим	Фільми цієї категорії прирівнюються до класифікації „18” та „X21”, встановленої Міністерством культури та туризму України згідно з Положенням про державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів. Це фільми, перегляд яких заборонено особам віком до 18 років.

Джерело: сформовано автором на джерела [21]

Запровадження Національною радою Системи візуальних позначок мало на меті надання змоги самим телеглядачам попередньо орієнтуватися у тому, до якої категорії належить певний фільм, та приймати рішення щодо можливості його перегляду дітьми та підлітками.

Основними недоліками діючої Системи візуальних позначок класифікації кіновідеопродукції залежно від аудиторії, на яку вона розрахована є той факт, що встановлення відповідної позначки не дає жодного уявлення про зміст тієї чи іншої програми, а також позначка категорії I об'єднує в собі фільми класифікацій «ДА» (дитяча аудиторія) та «ЗА» (загальна аудиторія).

Також існують протиріччя між Системою візуальних позначок класифікації кіновідеопродукції залежно від аудиторії, на яку вона розрахована, та частиною 2 статті 62 Закону України «Про телебачення і радіомовлення».

Так, в частині 2 статті 62 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» визначено, що телерадіоорганізаціям забороняється розповсюджувати, а також анонсувати програми та передачі, які можуть зашкодити фізичному, інтелектуальному і духовному розвитку неповнолітніх та юнацтва, крім як протягом ефірного часу в добовому відрізку з 23.00 до 6.00 та на каналах з обмеженим доступом. А Системою візуальних позначок класифікації кіновідеопродукції залежно від аудиторії, на яку вона розрахована дозволено трансляцію фільмів з обмеженням глядацької аудиторії «14» з 18 години, та фільмів з обмеженням глядацької аудиторії «16» з 21 години [17].

Закон України «Про рекламу» також висуває певні вимоги до рекламної інформації: частиною 4 статті 7 зазначено, що реклама повинна враховувати особливу чутливість дітей і не завдавати їм шкоди, а частина 4 статті 13 забороняє переривати з метою реклами програми і передачі для дітей [22].

В цьому Законі передбачена окрема стаття 20 «Реклама і діти», в якій забороняється реклама:

- з використанням зображень дітей, які споживають або використовують продукцію, призначену тільки для дорослих чи заборонену законом для придбання або споживання неповнолітніми;
- з інформацією, яка може підірвати авторитет батьків, опікунів, піклувальників, педагогів та довіру до них дітей;
- з вміщенням закликів до дітей придбати продукцію або звернутися до третіх осіб з проханням зробити покупку;
- з використанням зображень справжньої або іграшкової зброї, вибухових пристроїв.

Також визначено, що реклама не повинна містити зображення дітей у небезпечних ситуаціях чи за обставин, що у разі їх імітації можуть завдати шкоди дітям або іншим особам, а також інформації, здатної викликати зневажливе ставлення дітей до небезпечних для здоров'я і життя ситуацій. Реклама не повинна завдавати дітям моральної чи фізичної шкоди, викликати

у них відчуття неповноцінності, та вказувати на можливість придбання рекламованого товару, розрахованого переважно на дітей, кожною сім'єю без урахування можливостей її бюджету. Реклама не повинна створювати у дітей враження, що володіння рекламованою продукцією дає їм перевагу над іншими дітьми.

Захисту неповнолітніх також присвячені вимоги статті 22, яка повністю забороняє рекламу тютюнових виробів та рекламу знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби, на телебаченні і радіо. Реклама алкогольних напоїв і реклама знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються алкогольні напої, забороняється на радіо та телебаченні з 6 до 23 години, тобто у час, недоступний для перегляду неповнолітніми. Також забороняється реклама алкогольних і тютюнових виробів на дитячих товарах, друкованих виданнях, а також використовувати в рекламі як фотомоделей осіб до 18 років [22]

Останні роки громадськість обурюється щодо неправомірного розповсюдження в ефірі провідних телерадіоорганізацій України спонсорської інформації торговельних марок, під якими випускаються алкогольні продукти.

Згідно з вимогами статті 70 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» контроль та нагляд за дотриманням Закону України «Про рекламу» щодо спонсорства та порядку розповсюдження реклами у сфері телерадіомовлення здійснює Національна рада.

Вимоги до розміщення спонсорської інформації передбачені статтею 5 Закону України «Про рекламу», в якій міститься заборона наводити у телепередачах будь-яку інформацію рекламного характеру, яка подається у вигляді дикторського тексту та/або звукового супроводу, про спонсора – виробника алкогольних напоїв, його ім'я (найменування) та/або знак для товарів і послуг, що належить спонсору.

У частині 1 цієї статті зазначено, що у теле- та радіопередачах, які створені і проводяться за участю спонсорів, забороняється наводити будь-яку

інформацію рекламного характеру про спонсора та/або його товари, крім імені або найменування та знаків для товарів і послуг спонсорів.

Обмежень щодо часового проміжку розміщення інформації про спонсора-виробника алкогольних напоїв рекламним законодавством не встановлено.

Відповідно до частини 2 статті 22 Закону України «Про рекламу» встановлено заборону трансляції реклами, знаків для товарів і послуг, інших об'єктів інтелектуальної власності, під якими випускаються алкогольні напої, на радіо і телебаченні у проміжках часу з 6 до 23 години.

Проте згідно з абзацом 2 частини 4 статті 22 Закону України «Про рекламу», дозволяється спонсорування теле-, радіопередач, театральних концертних, спортивних та інших заходів з використанням знаків для товарів та послуг, під якими випускаються алкогольні напої.

Крім того, частина 6 статті 13 Закону України «Про рекламу» передбачає, що для цілей порядку трансляції та обмеження обсягів (часу) трансляції оприлюднення, виголошення у програмі, передачі імені, найменування спонсора, об'єктів права інтелектуальної власності, що йому належать не вважається рекламою [22].

Таким чином, рекламне законодавство України дозволяє розповсюджувати інформацію про спонсора – виробника алкогольних напоїв на телебаченні без обмежень у часових проміжках за умов, якщо:

- оприлюднена інформація подається з використанням знаків для товарів і послуг;
- не має рекламного характеру;
- не озвучується ім'я (найменування) спонсора та/або знак для товарів і послуг, що належить спонсору (для телебачення), оскільки, на відміну від телебачення, на радіо дозволяється, без обмежень у часових проміжках, наводити (озвучувати) інформацію про спонсора – виробника алкогольних напоїв, а саме його ім'я або найменування, знак для товарів і послуг.

Тобто існує проблемна ситуація, пов'язана з наявністю суперечностей

базових положень рекламного законодавства України, оскільки воно передбачає одночасне існування двох протилежних норм: щодо використання знаків для товарів і послуг, під якими випускаються алкогольні напої: заборона реклами таких знаків у часовому відрізку з 06 до 23 години і одночасний дозвіл на їх використання для спонсорування телепередач без обмежень часу трансляції.

Також слід враховувати, що для більшості телеглядачів, які не мають інформації про наявність або відсутність дозволених для спонсорства знаків для товарів і послуг, спонсорська інформація може виглядати тотожною з рекламою, а тому вирішення проблемних питань з приводу трансляції спонсорської інформації алкогольних брендів можливо тільки через удосконалення рекламного законодавства України.

Через відсутність ефективних механізмів виконання наглядових функцій у сфері захисту суспільної моралі з боку державних регуляторів, спостерігається тенденція ігнорування електронними ЗМІ норм вітчизняного законодавства, що безперечно наносить непоправної шкоди здоров'ю та розвитку підростаючого покоління.

Висновки до першого розділу

В умовах побудови інформаційного суспільства засоби масової інформації набувають впливу на формування соціальних орієнтирів у суспільстві і розвитку потенціалу особистості. Надати однозначну оцінку цим явищам неможливо, адже взаємодія людини і ЗМІ – реальна дійсність сучасного життя.

Мас-медіа не просто створюють в наших побутових умовах постійно діюче інформаційне середовище, а управляє, певним чином, соціальним, політичним, економічним життям суспільства. Саме тому існує потенційна загроза інформаційного впливу ЗМІ на фізичний, інтелектуальних і духовний розвиток дітей, через її невідповідність до сприйняття потоку, обсягу і

змісту інформації.

Найдоступнішим з джерел отримання інформації для неповнолітнього є соціальні мережі та онлайн-платформи. Останнім часом в ефірі телеканалів транслюється телепродукція з елементами аморальності, жорстокості, цинізму, агресії, фактично зникли з передачі просвітницького, культурологічного, пізнавального змісту, в розважальних передачах поведінка та манери ведучих, гостей програм – непрофесійна та неетична. Але слід враховувати, що у конкурентній боротьбі за рейтинги, телебачення таким чином трансформується під споживацькі потреби свого глядача, тому така ситуація є відображенням негативних зрушень у свідомості суспільстві.

Захист від негативного впливу продукції, яка поширюється в ЗМІ, та несе загрозу фізичному, інтелектуальному та морально-психологічному стану неповнолітніх повинно стати основним з завдань держави, яка має бути зацікавлена у формуванні комплексного підходу забезпечення захисту моральних засад і утвердження мотивації суспільства на здоровий спосіб життя, недопущення в ЗМІ культу насильства та жорстокості, аморальності, нетерпимості, тощо. Нормативно-правове регулювання у сфері захисту дітей від шкідливого контенту є важливою складовою захисту їхніх прав та забезпечення здорового розвитку. Удосконалення законодавчої бази, ефективна співпраця державних інституцій, громадських організацій та освітніх установ дозволить мінімізувати негативний вплив медіа та створити безпечний інформаційний простір для молодого покоління.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВПЛИВУ КОНТЕНТУ НА НЕПОВНОЛІТНЮ АУДИТОРІЮ

2.1 Роль засобів масової інформації у корисній деформації неповнолітніх

Засоби масової інформації (ЗМІ) мають значний вплив на формування особистості, особливо у підлітковому віці, коли відбувається активний розвиток самосвідомості, морально-етичних переконань та соціальної поведінки. Поняття "корисна деформація" у цьому контексті можна трактувати як позитивні зміни у мисленні, поведінці та світогляді дитини, спричинені взаємодією з медійним контентом, що сприяє соціалізації, навчанню та вдосконаленню особистості. Основні аспекти впливу ЗМІ на неповнолітніх:

1. Інтелектуальний розвиток.

Інтелектуальний розвиток дитини є складним процесом, що включає формування когнітивних навичок, пізнавальних здібностей та здатності до самостійного мислення. Засоби масової інформації (ЗМІ) мають потужний потенціал для стимулювання цього розвитку завдяки доступності освітнього, культурного та наукового контенту, який приваблює увагу неповнолітніх і мотивує їх до навчання.

Освітній потенціал ЗМІ:

На думку О. Баришпольця, освітня функція полягає у повідомленні людям знань, що дозволяють оцінювати й упорядковувати дані, отримані з інших джерел, та орієнтуватися в складному обігу інформації, а виховна функція полягає в передачі зразків життя, прикладів поведінки, ставлення до світу, до інших людей, до самого себе, у процесі засвоєння етичних, правових, ідеологічних та інших норм суспільства [24, с. 136].

Розширення знань про світ. Завдяки медіаконтенту діти та підлітки

отримують доступ до інформації про культуру, науку, природу та історію, яку вони не завжди можуть знайти в підручниках. Наприклад, документальні фільми про тваринний світ чи космос сприяють розвитку зацікавленості у природничих науках.

Формування вміння вирішувати проблеми. Інтерактивні програми, онлайн-курси або відеоігри освітнього спрямування вчать дітей аналізувати ситуації, ухвалювати рішення та застосовувати логічне мислення. Це особливо важливо в сучасному світі, де цінується здатність до креативного вирішення складних завдань.

Популяризація STEM-освіти. Інформаційні платформи та соціальні мережі пропагують інтерес до математики, програмування, інженерії та технологій, що сприяє вибору майбутньої професії. Наприклад, YouTube-канали, що спеціалізуються на навчанні програмуванню чи робототехніці, стають додатковими джерелами знань.

2. Стимуляція когнітивних функцій

Розвиток пам'яті та уваги. Відеоматеріали, які поєднують текст, зображення та звукові ефекти, стимулюють одночасну роботу кількох відділів мозку, покращуючи запам'ятовування та зосередженість. Наприклад, вивчення іноземної мови за допомогою інтерактивних додатків є ефективним завдяки мультисенсорному підходу.

Формування критичного мислення. Інформаційний простір наповнений різноманітними точками зору, які спонукають дітей аналізувати, порівнювати та оцінювати достовірність отриманої інформації. Ця здатність особливо важлива в умовах великого потоку фейкових новин і маніпуляцій.

Розвиток мовлення та комунікативних навичок. ЗМІ, зокрема підкасти, відеоблоги або освітні відео, сприяють збагаченню словникового запасу дитини, вивченню нових термінів та понять. Діти, які регулярно споживають якісний контент, часто краще формулюють свої думки та висловлюють їх у соціальних ситуаціях.

3. Виховання навичок самостійного навчання

Доступ до необмежених джерел знань. Інтернет-платформи надають можливість дітям самостійно обирати теми, які їх цікавлять, і навчатися у зручному для них темпі. Це сприяє формуванню мотивації до постійного саморозвитку.

Інтерактивне навчання. Онлайн-курси, мобільні додатки та віртуальна реальність дозволяють дітям брати активну участь у навчальному процесі, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу [23].

4. Моральне та етичне виховання. ЗМІ можуть виконувати функцію морального компаса, популяризуючи гуманістичні цінності, такі як повага до інших, толерантність, чесність, працьовитість. Корисна деформація у цьому випадку полягає у формуванні позитивних моделей поведінки та соціально схвалюваних норм.

5. Соціальна адаптація. Засоби масової інформації дають можливість дітям ознайомитися із прикладами вирішення конфліктів, навчитися комунікації, долучитися до соціально значущих ініціатив через участь у благодійних акціях, екологічних проєктах тощо.

6. Мотиваційний вплив. Медіа можуть надихати підлітків на розвиток особистих здібностей, наприклад, шляхом популяризації успішних історій видатних особистостей, освітніх можливостей чи спортивних досягнень.

Попри значний потенціал ЗМІ у формуванні інтелектуальних здібностей, існують ризики, пов'язані з неякісним чи деструктивним контентом. Важливо забезпечити, щоб діти мали доступ до освітніх матеріалів і уникали інформації, яка може завдати шкоди їхньому розвитку. Роль батьків, вчителів і держави полягає у забезпеченні медіаграмотності, контролю за контентом та формуванні здорового інформаційного середовища.

В умовах дефіциту виховних факторів з боку ЗМІ саме під враженнями від перегляду розважального телевізійного контенту утворюється соціальне спрямування підростаючого покоління. Одним з чинників такого впливу є недостатня кількість змістовних передач, спрямована саме на молоду

аудиторію.

Тому варто розглянути стан дитячого мовлення, як такого, що виконує виховну та освітню функції, та відіграє важливу роль у формування особистості дитини і соціалізації підростаючого покоління. Проблематика дитячого мовлення буде проаналізована в контексті його соціальної відповідальності, специфіки державного регулювання дитячого телерадіомовлення в Україні, інвестицій держави у дитяче мовлення, системи і структури вітчизняного дитячого телерадіомовлення [25, с. 14-19].

Головною характеристикою сучасного світу є домінування інформаційних технологій, серед яких електронні засоби масової інформації (соціальні мережі та онлайн-платформи телебачення і радіомовлення), які є вагомим фактором впливу на свідомість та інтелектуальний розвиток людини. У цьому контексті процес ліцензування набуває форми суспільного договору між ЗМІ та суспільством, за яким комерційні організації мовлення добровільно поступаються часткою своїх комерційних інтересів, частково формуючи свої програми з таких програм та передач, які мають більш соціальне ніж комерційне спрямування.

Проблематику соціальної відповідальності дитячого мовлення варто розглядати в двох аспектах:

- 1) присутність дитячого мовлення в ефірі в контексті виконання телерадіоорганізаціями ліцензійних зобов'язань в частині дитячих передач;
- 2) відповідальність телерадіоорганізацій за зміст програм для юної аудиторії: розпропаговані екраном цінності, зразки і моделі поведінки.

Вироблення критеріїв, за якими може здійснюватися контроль за змістом передач, – основне питання сучасного дитячого телерадіомовлення. Але наразі існує проблема єдиної концепції дитячого мовлення, де були б сформульовані цілі, визначені основні напрями діяльності, принципи, за якими повинно будуватись сучасне дитяче телебачення, соціальні мережі та онлайн-платформи.

В Україні комплекс питань, пов'язаних з місцем ЗМІ у процесах

соціалізації підростаючого населення та державним регулюванням дитячого мовлення залишається не вирішеним.

Головною проблемою у виконанні регуляторних та наглядових функцій регулятора у сфері телерадіомовлення є відсутність формалізованих критеріїв дитячих програм та передач, їх визначення у нормативно-правових актах, Законі України «Про телебачення і радіомовлення», що робить існуючі форми контролю малоефективними і концентрує їх лише на самих очевидних фактах – передусім, на відсутності дитячого мовлення всупереч вимогам ліцензії на мовлення [26, с. 43].

Особливо гостра ситуація з ідентифікацією дитячих передач в ефірі радіокомпаній. Оскільки відповідно до статті 6 «Сімейного кодексу України» до категорії «дитина» віднесено осіб віком до 18 років, то більшість музичних форматів комерційного радіомовлення можна вважати дитячим продуктом [27].

Таким чином, розробка критеріїв програм та передач для потреб дитячої аудиторії залишається головним питанням регуляторної політики держави у галузі дитячого соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення. Опосередковувати таку роботу може наявність єдиної концепції дитячого мовлення, у якій необхідно сформулювати мету, головні напрями діяльності та принципи, за якими слід будувати сучасне дитяче соціальні мережі та онлайн-платформи в Україні.

З іншого боку, доцільно запобігти надмірностей у цьому процесі, оскільки помилковим є уявлення про те, що соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення має вирішувати проблеми, вирішення яких покладено на весь комплекс виховально-просвітницької системи держави – школи, сім'ї, громадських організацій, а також не можна допустити зайвого тиску на ЗМІ, що може стати порушенням свободи слова в Україні

В Україні практикується дві головні форми фінансового стимулювання з боку держави щодо виготовлення та розповсюдження дитячих програм та передач: зменшення ліцензійного збору за видачу або продовження ліцензії на

мовлення і державне замовлення на виготовлення та трансляцію дитячих передач [28; 29]. Фактично йдеться про непрямі державні інвестиції у розвиток дитячого та просвітницького мовлення через недоотримання коштів державного бюджету.

Також хотілось би зазначити, що враховуючи загальний стан дитячого мовлення в Україні, можна дійти певного висновку – заходи державної підтримки є малоефективними.

На сьогодні дитяче телерадіомовлення в Україні складається з різноманітних програм, каналів і форматів, спрямованих на розвиток та дозвілля дітей різного віку. Відповідно до змін у суспільно-культурному контексті, а також у зв'язку з розвитком технологій, дитяче телерадіомовлення в Україні активно змінюється, адаптуючись до потреб нових поколінь та вимог сучасного медіапростору.

1. Роль дитячого контенту в загальному медіапейзажі

Дитяче телерадіомовлення в Україні є важливою частиною загального медіапейзажу країни, при цьому програми, орієнтовані на молодшу аудиторію, складають невелику, але специфічну частину теле- та радіоефірів. В Україні є кілька каналів і радіостанцій, які пропонують спеціалізований контент для дітей, зокрема національні канали, а також приватні медіа [31-33].

Згідно з українським законодавством, дитяче телерадіомовлення підлягає певним нормативним вимогам, які регулюють зміст, якість і доступність контенту для дітей. Зокрема, законодавство України вимагає, щоб програми для дітей не містили насильства, жорстокості, порнографії та іншого шкідливого контенту, що може вплинути на психічний розвиток неповнолітніх. Також необхідно забезпечити відповідність мовлення віковим категоріям: програми для молодших дітей повинні бути менш насиченими складними сюжетами і емоційними перевантаженнями, а контент для підлітків – більш різноманітним, з акцентом на соціальні та культурні питання.

2. Популярні дитячі телеканали та програми.

В Україні є кілька телеканалів, які орієнтовані на дитячу аудиторію.

Наприклад, телеканал "Плюс-Плюс" є одним з основних каналів для дітей, який пропонує як розважальні програми, так і освітній контент. Інші канали, такі як "К1" і "Мега", також транслюють окремі дитячі програми та мультфільми. Це створює різноманітність у виборі контенту для різних вікових груп дітей і забезпечує їхнє культурне збагачення.

3. Дитяче радіомовлення

Дитяче радіомовлення в Україні не є настільки розвиненим, як телебачення, однак є кілька радіостанцій, які пропонують програми для дітей. Це, зокрема, такі станції, як "Радіо Промінь" (частково) або " Українське Радіо", що періодично транслюють дитячі передачі. Вони можуть включати як класичні казки та аудіокниги, так і розважальні програми, що формують у дітей навички слухання і розуміння мови, а також знайомлять їх з культурними цінностями.

4. Цифрові платформи і онлайн-контент

Сьогодні дедалі більше дітей звертаються до онлайн-платформ для споживання медіаконтенту. Це включає в себе як платні платформи на зразок Netflix або YouTube Kids, так і безкоштовні канали в Інтернеті, де дітям доступні різноманітні мультфільми, серіали та освітні відео. Зокрема, платформи, що працюють в Україні, адаптовані до української аудиторії, пропонують контент українською мовою. Однак для дітей важливо, щоб платформи забезпечували належний контроль за віковими обмеженнями контенту, оскільки онлайн-середовище може включати небажаний для дітей матеріал [32].

Незважаючи на значний розвиток дитячого телерадіомовлення в Україні, існують певні проблеми, зокрема:

- Недостатній обсяг контенту, що відповідає українським культурним та освітнім стандартам.
- Обмеженість кількості мовних версій контенту, що є особливо важливим для дітей, які є носіями різних мов.
- Зростання впливу цифрових медіа, що ставлять під питання традиційне

телерадіомовлення як основне джерело дитячого контенту.

Дитяче телерадіомовлення в Україні має важливу роль у вихованні, освіті та культурному розвитку нових поколінь. Враховуючи розвиток цифрових технологій та змінювані медіапереваги дітей, важливо адаптувати законодавство та медіаполітику для забезпечення безпеки, відповідальності та культурного багатства контенту, доступного для дітей [30].

Провідним наукових співробітником лабораторії психології масової комунікації та медіаосвіти ІСПП НАПН України О. Баришпольцем в рамках дослідження думки старшокласників про їх уявлення про ризики негативного впливу телебачення було виявлено їх ставлення до сучасного телебачення [35]. На думку дітей старшого шкільного віку, телебачення перестає бути цікавим, однотонність мовлення набридла підліткам і вони переключають свою увагу на контент, який пропонується в мережі Інтернет. На думку підлітків та юнацтва, телеканалам не вистачає свіжих ідей, вони не враховують свіжих поглядів телеглядача. У сучасних дітей виникла потреба у інших формах телеспоживання, про що свідчить схема, зображена одним із опитуваних старшокласників (рис. 2.1) в рамках питання «Що таке ідеальне телебачення?».

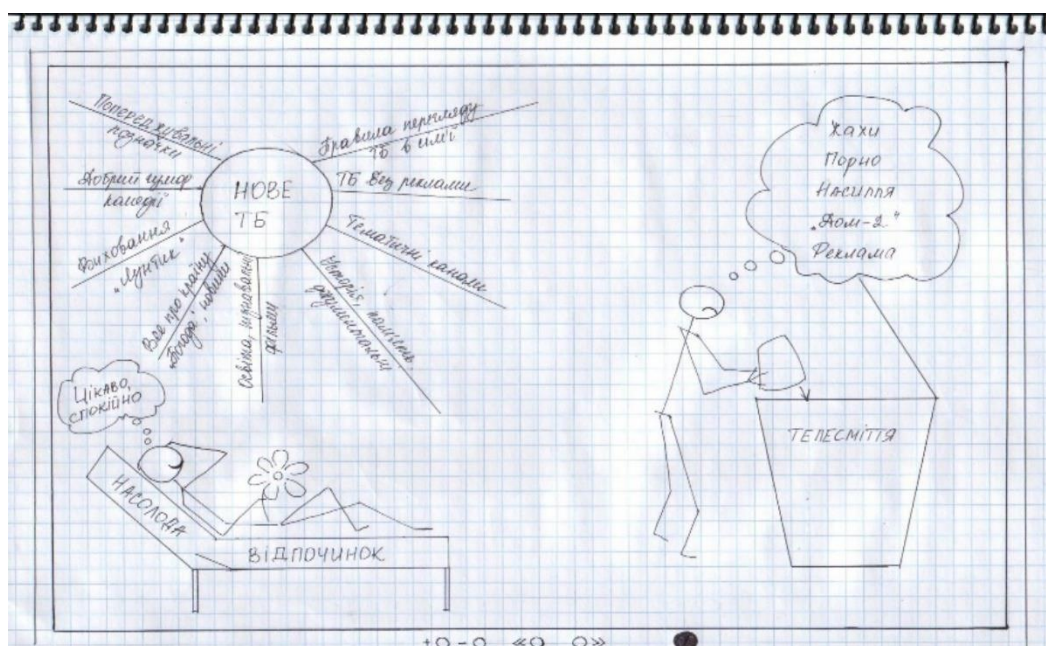

Рисунок 2.1 – «Ідеальне телебачення» очами дітей

Джерело: [35]

Сучасне телебачення має відповідальніше ставитись до створення єдиного інформаційно-просвітницького простору для дітей. Завданням дитячого телевізійного мовлення на сьогодні має стати створення діапазону пізнавальних, ігрових, дидактичних, виховних, культурологічних, спортивних і інших передач для реалізації за допомогою сучасних засобів медіакультури, адаптованих до дитячого сприйняття еталонних стандартів морального розвитку.

2.2 Аналіз впливу засобів масової інформації моральний і психологічний розвиток неповнолітніх (або на соціальне та психічне здоров'я)

Поряд з позитивним впливом ЗМІ існує загроза негативного (деструктивного) впливу на формування ціннісного потенціалу, свідомості, світогляду, норм поведінки неповнолітнього. Дитині, як не сформованій особистості, притаманне піддаватися піддається навіюванню, наслідуванню і заразливості. Завдяки цій природній схильності, дитині важко контролювати спрямований на них вплив з боку медіа, і тому вона виявляється безсилою перед подібними навіюванням.

Соціальні мережі та онлайн-платформи використовують декілька прийомів зацікавлення глядача і привернення його уваги на події, що відбуваються на екрані:

- створення динамічного відеоряду з метою утворення певного світлового відчуття;
- елементи новизни і незвичність також привертає увагу, монотонність викликає відразу;
- показ крупним планом обличчя людини, оскільки дивлячись на людське обличчя, телеглядач відразу переймається до нього певними почуттями: симпатією чи відразою, в залежності від ситуації;

– переривання фільмів на рекламу або інших редакційний матеріал на самому цікавому місці спонукає телеглядача з нетерпінням чекати продовження, що робить людину зацікавленим і, внаслідок цього, відкритим для нового сеансу навіювання;

– ефекти швидкого спалаху, гучного звуку, після яких різке збудження нервової системи швидко змінюється гальмуванням. Цей метод можна спостерігати під час трансляції анонсів, реклами, спонсорства [36].

Дітям, через відсутність у них повного усвідомлення порогів реальності, притаманно всі події, які відбуваються перед їх очима, сприймати за справжні. Засилля телепродукції, що вміщують сцени з проявами насильства, жорстокості, дискримінації, аморальності не викликає у них почуття страху чи відрази, тому що вони, в наслідок звикання до подібного формату телевізійних програм, для них є природними і реальними. Це опосередковано пов'язано з особливостями психічного розвитку у різні вікові періоди дитинства.

Останніми роками спостерігаються негативні прояви ролі соціальних мереж та онлайн-платформ у соціальному становленні і інтелектуальному розвитку неповнолітніх:

- посилення впливу рекламної інформації на виховання особистості;
- заміна дитячої субкультури на дорослу;
- переваження телевізійної ерзац-продукції іноземного виробництва;
- зниження художньої і інтелектуальної цінності програм і передач для дітей.

Негативний вплив соціальні мережі та онлайн-платформи на дітей варто розглядати у двох аспектах: вплив на фізичне здоров'я та вплив на психічний і соціальний розвиток.

Один з факторів негативного впливу є тривалість часу, який дитина проводить з гаджетами. Оскільки дитина під час перегляду фактично нерухома це призводить до шкоди фізичного здоров'я дитини. Наслідками надлишкового споживання, концентрування уваги на події, зображені на екрані, є ушкодження нервової системи, слуху та зору. Найбільше від цього

потерпають діти, які проводять у контакті з телефоном та комп'ютером весь свій вільний час. Всі ці чинники призводять до зниження імунітету дитини до хвороб, погіршення пам'яті, послаблення уваги, порушення розумової діяльності.

На думку В. Ролінського одними із соціокультурних чинників проявів насилля серед дітей і підлітків є демонстрація насильства через засоби масової інформації та недосконале законодавство [37, с. 127]. Також ним було встановлено, що з появами сцен насилля та агресії на телебаченні, протягом 10-15 років відбувається зростання рівня злочинності в тій чи іншій країні.

Медіа-експерт Б. Потятиник також виявив прямий зв'язок між появою значної кількості відео- та аудіопродукції з елементами насильства і агресії та паралельним зростання злочинності серед неповнолітніх [38, с. 215].

Також є ризики деструктивного впливу соціальних мереж та онлайн-платформ на неповнолітніх при трансляції програм, в яких вживається ненормативна лексика, жаргонна мова, а також містяться прояви дискримінації, приниження і навмисних образ.

Є негативні наслідки перегляду еротичної продукції дітьми молодшого віку – вони розцінюють сексуальну поведінку як насильство. Підлітки звертаються до соціальних мереж та онлайн-платформ і відеопродукції інших ЗМІ в процесі сексуальної ідентичності з метою отримання інформації про окремі аспекти міжособистісних статевих стосунків, цей інтерес є достатньо природнім для дітей 12-13 років. Але моделі сексуальної поведінки, зображувані в медіа, далекі від реальності і у неповнолітнього під їхнім впливом можуть сформуватися помилкові уявлення.

Наслідком негативного впливу проявів дискримінації, приниження в програмах може стати той факт, що дитина буде вважати такі дії нормальними. Зображення процесу використання наркотиків, вживання алкоголю, а також ненормативної лексики медійними персонажами призводить до наслідування такої поведінки дітьми у реальному житті.

В процесі дослідження оцінки і ставлення батьків дітей різного віку до

впровадження нової системи позначок телепродукції, що може шкодити здоров'ю і розвитку дитини, проведеним Інститутом соціальної і політичної психології НАПН України, тільки 8,8 % батьків висловили думку, що соціальні мережі та онлайн-платформи не мають потенційно шкідливого впливу на дітей.

Дослідження допомогло виокремити першу групу ризиків, до якої увійшли характеристики продукції, яка може зашкодити дитині на думку понад половини батьків (таблиця 2.1). Переважна кількість батьків вважають самим ризикованим впливом – сцени показу насильницького сексу, друге місце у рейтингу посідає умисне спричинення болю і страждань. До першою групи ризиків також увійшли різні прояви жорсткості і насильства з важкими наслідками, у тому числі і суїцид. Також, на думку батьків, найшкідливіх належать сцени показу одностатевих сексуальних стосунків, виготовлення та/чи споживання наркотиків, вживання ненормативної лексики.

Таблиця 2.1 – Перша група ризиків

Зміст сцени	Частка батьків, %
показ сексу без згоди, насильницького сексу	91,5
умисне заподіяння болю і страждань, коли звук та зображення підкреслюють, як боляче жертві	87,4
показ одностатевих сексуальних стосунків	86,9
споглядання мертвих понівечених тіл з різним ступенем розкладання	86,5
завдання серйозних тілесних пошкоджень (юшить кров, перерізане горло, відірвані кінцівки)	86,4
вбивство, насильницька смерть	85,8
жорстоке поводження з тваринами, завдання їм страждань	85,8
суїцид чи спроби самогубства	84,5
споживання або виготовлення наркотиків	82,8
жорстоке поводження з дітьми, завдання їм страждань, в т.ч. моральних	82,8
жорстока бійка (удари руками і ногами, боротьба, задушення)	81,5
вживання ненормативної лексики	81,1

Джерело: сформовано автором на основі джерела [38]

До другої групи ризиків (таблиця 2.2), що обрали 70-80 % батьків, віднесено сцени традиційного сексу, вживання алкоголю, тютюнопаління, з вмістом жахів і містики, дискримінації.

Таблиця 2.2 – Друга група ризиків

Зміст сцени	Частка батьків, %
демонстрація сексуальних актів між чоловіком і жінкою	78,5
вживання алкоголю	77,0
містика і жахи	71,9
тютюнопаління	70,8
дискримінація (приниження)	70,4

Джерело: сформовано автором на основі джерела [38]

До третьої групи ризиків (таблиця 2.3), обраних більшістю батьків (від 50% до 70% опитаних), віднесено кримінальну тематику, натуралістичні зображення ненавмисно спричиненого страждання (хвороби, катастрофи), показ злих насмішок, наляканих людей.

На думку батьків, найменше з перерахованого дитині може зашкодити показ насильства, вчиненого проти злочинців.

Таблиця 2.3 – Третя група ризиків

Зміст сцени	Частка батьків, %
показ злочинів з виправданням їх допустимості	68,9
страждання через важку смертельну хворобу чи травми	67,9
демонстрація тупого гумору, злих насмішок	67,6
демонстрація повністю оголеного людського тіла	66,7
натуралістичне зображення воєнних дій, тероризму	65,2
показ антигромадських дій	63,9
натуралістичне зображення катастрофи, стихійного лиха	61,0
показ дуже наляканих людей	59,2
насильство, вчинене проти злочинців	57,2

Джерело: сформовано автором на основі джерела [38]

Таким чином, батьками визначено основні небезпеки деструкційного впливу соціальних мереж та онлайн-платформ на дітей.

Загалом переважна більшість батьків не задоволені рівнем безпечності відео-, аудіопродукції для своїх дітей. Вони хочуть бути впевненими, що в доступний для дитячого перегляду час не буде передач, які можуть зашкодити здоров'ю та розвитку їхньої дитини. Також батьки висловили потребу у попередньому інформуванні щодо змісту телепередачі, яка може завдати шкоди їхній дитині, і про вік, для якого рекомендовано телепродукцію, а також виявляють зацікавленість у спеціальних програмах батьківського контролю, що давали б змогу блокувати передачі з небажаним контентом від перегляду їх дітьми [38, с. 217-234].

У попередньому розділі частково наводилися результати дослідження О.Баришпольця стосовно думки старшокласників про їх уявлення про ризики негативного впливу соціальних мереж та онлайн-платформ. Опитування дітей молодших класів старшокласниками проводилося у формі інтерв'ю на базі загальноосвітніх навчальних заходів у 9 регіонах України, в яких було впроваджено курс медіаосвіти. За результатами цієї роботи було окреслено певні особливості дитячого перегляду і ставлення дітей до нього:

- час перегляду передач дітьми фактично не контролюється їхніми батьками;
- діти проти травмуючого психіку впливу соціальних мереж та онлайн-платформ («...страх викликають програми, у яких показують вбивства, насилля, жахи, стриптиз...»);
- діти проти показу сцен агресії («...погане засипання, жахливі сновидіння, небажання прокидатися вранці...»);
- діти проти жахів («...здається, що з тобою може статись те саме...»);
- постійний перегляд сцен насильства викликають звикання до них («...враження, що вбивства на екрані вже не лише норма, але й розвага, від якої ми починаємо отримувати задоволення...»);
- під впливом соціальних мереж та онлайн-платформ виникає бажання

наслідування героїв («Я хочу бути схожим на»);

– дітей вражають від жахливих повідомлень про дійсність (сюжети катастроф, аварій, злочинів та інші, пов'язанні із загибеллю людей в сюжетах новин).

Слід зазначити, що старшокласники виконували цю дослідницьку роботу в рамках елективного курсу «Медіакультура» [39], тому здатні виконувати функцію громадського контролю за якістю продукції для дітей.

Одним з інструментів зниження негативного впливу соціальних мереж та онлайн-платформ є дієве законодавче регулювання діяльності ЗМІ з боку держави. Попри існуючі законодавчі норми, вплив ЗМІ на дітей залишається актуальною проблемою через:

– Недостатню ефективність механізмів моніторингу дотримання законів.

– Швидкий розвиток цифрових технологій, що випереджає адаптацію законодавства.

– Недостатню обізнаність батьків про шкідливий вплив певного контенту.

Для покращення ситуації необхідно:

– Розробити більш чіткі критерії визначення шкідливого контенту.

– Посилити відповідальність виробників контенту за порушення законодавчих норм.

– Запровадити освітні програми з медіаграмотності для дітей, батьків та освітян.

– Створити єдину національну систему моніторингу та блокування шкідливого контенту.

Нормативно-правове регулювання у сфері захисту дітей від шкідливого контенту є важливою складовою захисту їхніх прав та забезпечення здорового розвитку. Удосконалення законодавчої бази, ефективна співпраця державних інституцій, громадських організацій та освітніх установ дозволить мінімізувати негативний вплив медіа та створити безпечний інформаційний

простір для молодого покоління [38, с. 59-64].

Досвід застосування спеціального попередження існує в країнах Європейського союзу. Це відповідає загальноєвропейським вимогам щодо змісту передач. Так, згідно з частиною 2 статті 7 Європейської конвенції про транскордонне соціальні мережі та онлайн-платформи забороняється трансляція елементів програмних послуг, можуть завдати шкоди фізичному, психічному чи моральному розвитку дітей та підлітків, не повинні транслюватись, якщо під час трансляції та прийому вони мають змогу їх дивитися [40, с. 47].

Українським законодавством також передбачено, що програми та передачі, які можуть зашкодити фізичному, інтелектуальному і духовному розвитку неповнолітніх та юнацтва, повинні мати спеціальне попередження і відповідно позначатися в розкладі програм телерадіоорганізацій та спеціально позначатися безпосередньо перед їх трансляцією (частина 2 статті 62 Закону України «Про телебачення і радіомовлення»), але жодного попередження в ефірі загальнонаціональних телеканалів зафіксовано не було [17].

Висновки до другого розділу

В умовах трансформацій сучасного українського суспільства виховання підростаючого покоління залежить від багатьох факторів, однак при цьому відводиться визначальна роль владі, суспільству і засобам масової з особливою мірою відповідальності. Держава повинна відігравати провідну роль у формуванні зв'язків інформаційного простору і суспільства, координуючи діяльність різних суб'єктів у процесі цього становлення.

Нагальною потребою є ефективна взаємодія між державою, засобами масової інформації, суспільством і, зокрема, особистістю, заснована на дотриманні інтересів особистості і суспільства, що підвищує вимоги до ефективності діяльності державного механізму, формує інформаційну відкритість суспільства, впливає на його загальну культуру.

Оскільки охорона дитинства в Україні, забезпечення реалізації прав дитини на життя, здоров'я, освіту, соціальних захист та всебічний розвиток – стратегічні національні засади, важливо захистити життєво важливі інтереси особистості та сприяти виявленню та ідентифікації загроз інформаційного простору, запобіганню їх негативного впливу. Незрілість дитячої психічної, вольової, емоційної сфери, недостатній рівень розвитку критичного мислення, неконтрольований доступ до джерел інформації – все це безпосередньо впливає на дитину, а тому нерідко проявляється у деструктивних діях та морально спотворює особистість.

На сьогодні існує необхідність підготувати підростаюче покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття потоків різноманітної інформації, навчити дитину розуміти її та усвідомлювати.

Змістом державної політики у сфері захисту суспільної моралі має стати створення необхідних організаційно-правових умов, що мають сприяти реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, моральному та психологічному стану як суспільства в цілому, так і окремій особистості, в тому числі дитині.

У зв'язку з цим є необхідність у розробці сучасних дієвих механізмів регулювання медіа індустрії та впровадження їх у практику.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИ ТА ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА НЕПОВНОЛІТНІХ

3.1 Іноземний досвід запобіганню негативній дії засобів масової інформації на неповнолітніх

Держави-члени Європейського Союзу, керуються Директивою з питань аудіовізуальних медіа-послуг, яка чітко вимагає застосування відповідного регулювання з метою захисту неповнолітніх при наданні традиційних телевізійних послуг і послуг на замовлення.

Наприклад, стаття 22 Розділу V «Захист неповнолітніх» цієї Директиви містить положення про те, що держави-члени мають вживати заходів для забезпечення того, щоб телевізійні трансляції, які здійснюються телекомпаніями під їх юрисдикцією, не містили будь-яких програм, здатних шкідливо впливати на фізичний, психічний або моральний розвиток неповнолітніх, зокрема програм, що містять елементи порнографії та необґрунтованого насильства [40, с. 78].

Цей підхід поширюється на всі елементи програм, що можуть зашкодити впливати фізичному, психічному або моральному розвитку дітей. Такі програми не можуть бути доступними для неповнолітніх без забезпечення певних гарантій щодо обмежень часу трансляції або інших технічних заходів. Також положення Директиви передбачають, що держави-члени Європейського Союзу, в разі якщо трансляція таких програм здійснюється в некодованому вигляді, мають забезпечити, щоб їм передувало звукове повідомлення або вони були позначені відповідним графічним символом протягом всієї трансляції.

Пунктом 2 статті 7 Європейської конвенції про транскордонне соціальні мережі та онлайн-платформи визначено, що всі елементи програмних послуг,

які можуть зашкодити фізичному, розумовому чи моральному розвитку неповнолітніх мають транслюватись у час, недоступний для перегляду дітьми.

Рекомендація Комітету Міністрів № R (84) 3 від 23 лютого 1984 року «Про принципи телевізійної реклами» встановлює загальний принцип реклами, в якому зазначено, що рекламу слід готувати з почуттям відповідальності перед суспільством, звертаючи особливу увагу на моральні цінності – особисту свободу, терпимість, повагу гідності і рівність усіх людей. Відповідно до частини II рекламодавці мають дотримуватись чинних законів країни, в якій транслюється реклама. Особливу увагу слід приділяти можливим шкідливим наслідкам, що можуть з'явитись після реклами тютюну, алкоголю, лікувальних препаратів та можливості обмежити або навіть заборонити рекламу в цих сферах. А реклама, спрямована на дітей (або в якій беруть участь діти) має уникати всього того, що може шкодити інтересам дитини, поважати їхню фізичну, розумову і моральну індивідуальність.

У зв'язку з негативними факторами соціальні мережі та онлайн-платформи, такими як заохочення пасивного телеглядацького споживання, зменшення різноманітності передач і поступове руйнування прийнятних стандартів передач, було прийнято Рекомендацію 1067 (1987) «Про культурних вимір мовлення в Європі». Заохочення освіти з питань ЗМІ, шляхом впровадження шкільних курсів з навчання критичному ставленню до ЗМІ, а також сприяння використанню медіа в галузі освіти – рекомендації державам-членам, що стосуються захисту неповнолітніх від шкідливого контенту.

Принципи поширення відеозаписів насильницького, жорсткого чи порнографічного змісту передбачені у відповідній Рекомендації Комітету Міністрів № R (89) 7 від 27.04.1989 року. Ці пропозиції призначені допомогти державам-членам у посиленні їхніх дій, спрямованих проти відеозаписів з вмістом сцен насилля, жорсткості і порнографії, а також тих, що заохочують до вживання наркотичних речовин, з метою захисту неповнолітніх [40, с. 26].

Згідно з цими Рекомендаціями держави-члени залишають за собою

право застосовувати кримінальне законодавство і інші заходи впливу, в тому числі фінансового і фінансового характеру. Також держави-члени мають заохочувати виробників та дистриб'юторів створювати кодекси професійної поведінки і добровільні системи регулювання сприяти створенню і застосуванню систем класифікацій і контролю, застосовувати відповідні санкції стосовно будь-якого порушення цих систем.

З появою суспільних проблем, такі як криза сім'ї та зростання насильства разом із зростаючим свідченням того, що за певних умов спостерігається прямий зв'язок між спогляданням за насильницькою поведінкою, виникла необхідність суворішого контролю за зображенням насильства на телевізійних екранах, а також ефективним захистом дітей від нього. Як наслідок цих проявів, Парламентською асамблеєю Ради Європи було визначені основні принципи і рекомендації Комітету міністрів щодо формування політики у сфері медіа (Рекомендація 1276 (1995)), наприклад:

- чітка вимога щодо саморегулювання та прийняття кодексів поведінки особам, відповідальним за зміст телепрограм;
- візуальна грамотність та обізнаність щодо ЗМІ, починаючи з перших ступенів шкільної освіти;
- підготовка вчителів з питань візуальної грамотності та обізнаності щодо ЗМІ;
- покладання відповідальності за те, які передачі дивляться діти, на їхніх батьків, оскільки на соціальні мережі та онлайн-платформи не несе виховної функції;
- проведення досліджень щодо можливих зв'язків між телевізійним насильством і насильницькою поведінкою.

Комітетом Міністрів Ради Європи 8 липня 2009 року було ухвалено Рекомендації СМ / Рес (2009) 5 щодо заходів із захисту дітей від впливу шкідливого контенту та дій і сприяння активному використанню ними можливостей нового інформаційно-комунікативного середовища. В ньому було визначено пріоритетне завдання Ради Європи щодо забезпечення

надійного захисту дітей від шкідливого контенту та розвитку медіа-грамотності [40, с. 43].

Серед ризиків шкідливого впливу були визначені наступні:

- інтернет-порнографія;
- образливе та стереотипне зображення жінок;
- зображення та пропаганда насильства;
- нездоровий спосіб життя;
- прояви приниження, дискримінації і насильства або пропаганда таких проявів;
- розбещення;
- використання дітей у торгівлі людьми;
- залякування, домагання і інші форми переслідування, що здатні негативно вплинути на фізичний, емоційний та психічний розвиток дитини.

Основною метою прийняття Рекомендацій стала потреба у прищепленні дітям знань, умінь, світоглядів, правовий цінностей та норм поведінки, які забезпечать їй участь у суспільному і громадському житті та відповідальне ставлення до прав інших. Серед основних шляхів захисту неповнолітніх від негативного контенту та дій були зазначені такі: сприяння розвитку безпечного та захищеного Інтернет-простору для дітей; розвиток і добровільне використання класифікації медіапродукції, що дозволить батькам і дітям відрізняти позитивний контент від потенційно шкідливого; медіаосвіта.

З метою зменшення негативного впливу інформації на неповнолітніх Комітетом Міністрів 30 жовтня 1997 року було прийнято Рекомендацію № R (97) «Про показ насильства електронними ЗМІ». Підставами для ухвалення цих Рекомендацій були погіршення фізичного, розумового і морального розвитку суспільства, в тому числі і молоді, а також зростаюча проблем показу насильства на телебаченні, в мережі Інтернет, тощо. Основною метою цих Рекомендацій було привернення уваги ЗМІ, державних регуляторів і громадськості до проблеми необґрунтованого показу насильства різними електронними медіа. Також у ній були визначені певні параметри

оцінювання необґрунтованого характеру (таблиця 3.1), необхідні для визначення чи є показ насильства ЗМІ виправданим. Адже у процесі оцінювання конкретних випадків показу насильства в медіа можуть існувати різні погляди щодо показу сцен насильства.

Таблиця 3.1 – Орієнтовні параметри оцінювання показу насильства в електронних ЗМІ

Тип електронного ЗМІ	1. Громадськість та її доступ до електронних ЗМІ	2. Типи програм	3. Акти насильства, що демонструються
<i>СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ</i>	вільний доступ (некодований); платний доступ (кодований); професійний доступ» (медичне платне ТБ); інтерактивне ТБ; програмний час (дитячий час, прайм-тайм); програмний час після дитячого часу;	новини, документальні фільми, наукові програми, реаліті-шоу, розважальні та музичні передачі, відео кліпи, телевізійні ігри, програмні художні твори художній фільм, драма і т.п.), реклама, телеторгівля, анонси	фізичне насильство, сексуальне насильство, психологічне насильство; словесне насильство; опосередковане насильство; погрози, акт по-суті (напр.: фізичної агресії); тільки результат (напр. тілесне ушкодження, смерть, матеріальні збитки); акт і результат
<i>ІНШЕ</i>		радіопрограми	
<i>ІНТЕРНЕТ - ВІДЕО</i>	вільний доступ – умовний доступ (порнографічне відео)	новини, розважальні і музичні передачі, спорт, релігія, молодь, реклама	
		інше	
		відеокасети, анонси, відеоігри, мультимедіа	
	4. Контекст показу насильства	5. Форма, в якій зображується насильство	
	інформація; освіта; розширення обізнаності творче вираження; розвага; соціальна критика, іронія, гумор; привернення уваги/навмисна сенсаціалізація	реалістична натуралістична гедоністична почуттєва агресивна «сірий» матеріал малюнки та коментар/оцінка позитивна/негативна (акт насильства героя/антигероя)	

Джерело: сформовано автором на основі джерела [40]

Зважаючи на ті обставини, що ЗМІ можуть зробити позитивний внесок у боротьбу з нетерпимістю, заохочуючи культуру розуміння між різними етичними, культурними і релігійними групами суспільства, Комітет міністрів ухвалив 30 жовтня 1997 року Рекомендацію № R (97) 21 «ЗМІ та сприяння культури терпимості». Мовникам було рекомендовано здійснювати мульткультурний підхід у передачах, розрахованих на неповнолітніх, з метою усвідомлення і розуміння ними того що культурна, релігійна і етнічна різноманітність є позитивною складовою в суспільстві [41, с. 34].

20 листопада 2012 року Європейський парламент ухвалив резолюцію «Про захист дітей у цифровому світі» (Protecting children in the digital world), спрямовану на підвищення медіаграмотності дітей та розробку заходів для їхнього захисту від шкідливого інтернет-контенту.

Європейський парламент закликав уряди держав-учасників сприяти впровадженню медіаосвіти в шкільні програми, основна задача якої – просвітити дітей щодо особливостей використання мережі Інтернет, нових медіа та можливі онлайн-небезпеки у цілому.

Ухвалена резолюція підтримала використання технологій захисту дітей від негативного контенту, зокрема, батьківський контроль та впровадження на сайтах вікового контролю, а також закликала Європейську Комісію включити до своїх головних пріоритетів захист дітей від агресивної і шкідливої телевізійної та інтернет-реклами, особливо – від онлайн-реклами шкідливих речовин та продуктів.

Крім того, Європарламент закликав інтернет-провайдерів до здійснення моніторингу та блокування шкідливого контенту, зокрема – через ухвалення норм ідентифікації такого контенту. У випадку відсутності саморегулювання з боку провайдерів в цьому документі розглядалась можливість застосування відповідних законодавчих норм.

Альтернативні форми регулювання (само- або співрегулювання), від традиційного державного адміністративно-управлінського, відрізняються залученням приватного сектору до регуляторних процесів, а також сприяють

інституційним домовленостям між медіа ринком і державою. Ефективність співрегулювання полягає у комбінуванні сильних сторін державного регулювання із сильними сторонами саморегулювання. Співрегулювання не є єдиним та незмінним регуляторним засобом [41, с. 43].

Свідченням ефективного впровадження саморегулювання в медійній сфері можна навести Німеччину, в якій положення про захист прав неповнолітніх прописані у Статті 5 Німецької Конституції. В ній зазначено, що це є обов'язком держави, тому саморегулювання в цій сфері неможливо. Тому Німеччина виробила модель співрегулювання, яка полягає у взаємній праці сторін з метою досягнення ефективного захисту прав неповнолітніх.

В сфері електронних ЗМІ (телевізійного мовлення та онлайн-послуг) це наступні організації:

- регуляторні органи, які діють через Комісію з питань захисту прав неповнолітніх в медіа (KJM);
- комерційні мовники, що діють через організацію саморегулювання індустрії (FSF);
- інтернет-оператори, у яких створено власний еквівалент організації саморегулювання (FSM).

Комісія з питань захисту прав неповнолітніх в медіа (KJM) була заснована як орган для роботи з програмним наповненням комерційного мовлення в Німеччині. Її діяльність визначається Федеральною угодою про захист гідності людини та захист неповнолітніх в мовленні та телемедіа. Комісія діє від імені німецьких регуляторних органів. Вона реагує на скарги, аналізує наявність порушення закону, застосовує санкції:

- штрафні – для надавачів послуг;
- виносить попередження;
- накладає обмеження стосовно часу трансляції;
- забороняє розповсюдження окремого змісту.

Ця комісія здійснює нагляд за діяльністю мовників Німеччини, інше законодавством не передбачено.

Рішення Комісії стосовно заборон трансляцій телепрограм, які, на її думку, пропагують антисоціальну поведінку (наприклад: кастинг шоу «Німеччина у пошуках супер-зірки», шоу «Хочу мати лице зірки») мовники оскаржують у суді, наполягаючи на тому, що Комісія перевищує свої повноваження. Але тиск суспільства на мовників в Німеччині – достатньо дієва форма контролю.

Більшість комерційних телеканалів Німеччини є членами FSM. Концепція співрегулювання впроваджується лише в комерційному секторі. Державними мовниками опікуються внутрішні комітети, що Комісія вважає за порушення рівності прав.

Наразі між Комісією та FSM утворилось достатньо конструктивне і ефективне співробітництво, основна причина якого – зацікавленість медіа у створення позитивного іміджу перед цільовою аудиторією. В принципі, в цьому і полягає основний елемент співрегулювання.

Прикладом однієї з кращих європейських практик у захисті дітей від шкідливого контенту є система розумних позначок, розроблена Нідерландським інститутом аудіовізуальних медіа (NIKAM). Близько 2 200 організацій є його партнерами, серед них: 3 національних суспільних канали, 10 провідних приватних телеканалів, регіональні і місцеві мовники, та також Асоціація кінематографістів, Асоціація дистриб'юторів кінопродукції, Асоціація роздрібної торгівлі відеопродукцією та Асоціація супутникового соціальні мережі та онлайн-платформи та постачальників програм (VESTRA).

Діяльність NIKAM полягає у координації застосування системи аудіовізуальних позначок у сферах соціальні мережі та онлайн-платформи, кінопоказу, DVD, ігор та мобільного контенту. Ця модель спільного регулювання визнана Європейською Комісією кращою [42, с. 24].

Передумовою створення NIKAM стало різке збільшення аудіовізуальної пропозиції, що викликало занепокоєність з боку батьків, політиків, експертів стосовно можливостей шкідливого впливу ЗМІ на підростаюче покоління.

NIKAM було створено у 1999 році у співпраці з Міністерством освіти,

науки і культури, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством соціальної політики і спорту та Міністерством юстиції, він розпочав свою роботу у 2000 році.

У 2001 році було запроваджено класифікаційну та інформаційну систему «Kijkwijzer» («Кайквайзер») і наразі структура NICAM це:

- Генеральна рада (незалежний Голова та 10 членів Ради);
- Дорадча рада;
- Комітет експертів (вчені);
- Незалежна рада з питань скарг та Апеляційний комітет;
- Комітет кодувальників.

Система «Кайквайзер» – це єдина споживацька інформаційна система про телепродукт, яка надає поради батькам щодо можливого шкідливого для дітей контенту і не є цензурою. Вона вважається однією з найефективніших систем захисту дітей у Європі.

Ця система позначок містить п'ять вікових категорій: «для всіх», а також не рекомендовано до: 6-ти, 9-ти, 12-ти, 16-ти років (рис. 3.1). Крім того, вона складається з шести характеристик програмного наповнення: насильство, жахи, статеві взаємини, дискримінація, наркотики, лайка (рис. 3.2).

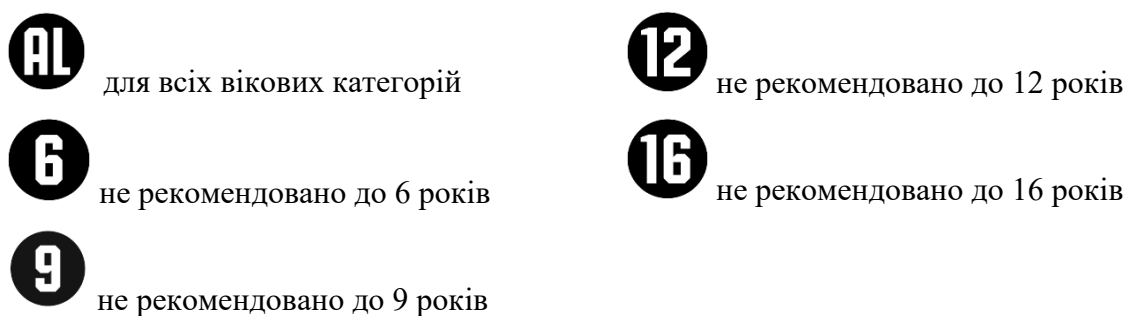

Рисунок 3.1 – Піктограми системи Kijkwijzer за віком

Джерело: сформовано автором на основі джерела [42]

Рисунок 3.2 – Піктограми можливого шкідливого для дітей контенту

Джерело: сформовано автором на основі джерела [42]

Маркування медіапродукції здійснюють 250 кодувальників, підготовлених, оснащених та контрольованих NICAM. Технічно процес класифікації здійснюється через захищений інтернет-зв'язок. Спеціально розроблене програмне забезпечення (програма «Ключ») забезпечує автоматичне підрахування рейтингу і перетворює відповіді на класифікації за віковими групами.

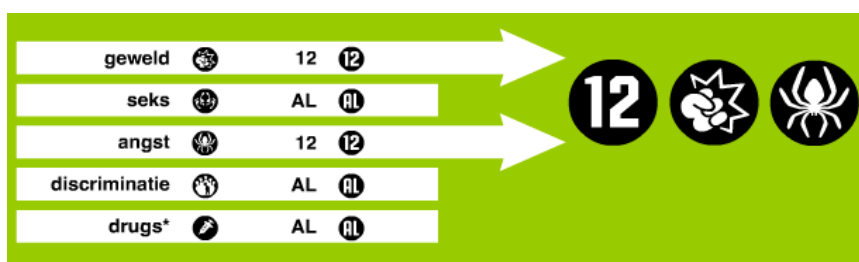

Рисунок 3.3 – Методика класифікації

Джерело: сформовано автором на основі джерела [42]

Телекомпанії та дистриб'ютори несуть відповідальність за класифікацію всіх телепрограм і фільмів, оприлюднення категорії всіма засобами: на екрані телевізора, в телепрограмах, телетексті, в анонсах, Інтернеті, тощо.

Також розповсюджувачі медіапродукції мають транслювати інформаційний продукт в залежності від вікової категорії, з урахуванням часових обмежень:

«AL», «6» та «9» – часові обмеження не передбачені;

«12» – трансляція дозволяється після 20:00;

«16» – трансляція дозволяється з 22:00.

Дослідження на предмет ефективності цієї системи маркування медіапродукції, проведені у 2016, 2018 та 2019 роках на замовлення NICAM, засвідчили наступні тенденції:

- 94 % батьків неповнолітніх дітей схвалюють систему «Kijkwijzer»;
- близько 90% батьків використовують піктограми, вибираючи програми для дітей;
- більшість батьків повністю довіряє віковим рейтингам та піктограмам системи «Kijkwijzer».

На сьогодні більшість країн зацікавлені у впровадженні системи маркування медійної продукції з використанням моделі, запропонованою системою «Kijkwijzer». Серед таких є Ісландія, Чехія, Фінляндія, Бельгія. Туреччина вже запровадила таку систему «розумних позначок» [41, с. 45].

У 2011 році Вища рада радіо і соціальні мережі та онлайн-платформи Туреччини (BRPT) розпочала роботу із створення системи класифікації з метою захисту неповнолітніх від шкідливого впливу телевізійних програм. З цією метою були створені відповідні комісії, з залученням до них фахівців з психології, соціології, зв'язку та компетентних працівників BRPT.

Під час проведення аналізу іноземного досвіду, система «Kijkwijzer» (Нідерланди) була визнана за найефективнішу, і таку, що легко адаптується і відповідає соціокультурним умовам Туреччини.

Соціологічні дослідження громадської думки, здійснені BRPT стосовно звичок телеперегляду неповнолітніх у 2016 та 2019 роках, обґрунтували доцільність введення системи маркування медіапродукції – було встановлено, що суспільство стурбоване присутністю програм непристойного змісту на телебаченні.

Система управління полягає у співрегулюванні: інфраструктура створена і впроваджена BRPT, а класифікація продукції здійснюється телекомпаніями.

Кодувальники, що здійснюють маркування телепродукції, підготовлені BRPT. Система працює через мережу Інтернет (створена спеціальна веб-

сторінка) з використанням програмного забезпечення спеціального призначення.

Кодувальник, використовуючи індивідуальний доступ до інтернет-ресурсу, заповнює анкету кодування, відповівши на запитання системи «Так» чи «Ні». В результаті чого, система автоматично визначає символи, які підходять до цієї чи іншої програми.

У Туреччині система «розумних позначок», які включають ризики стосовно насильства і жахів, об'єднані однією позначкою, ризики щодо дискримінації, зловживання алкоголем і тютюном разом із брутальною мовою також об'єднані в одну позначку (рис. 3.4).

Вікове розмежування також запроваджене з урахуванням національних особливостей і передбачає категорії – від 7-ти, 13-ти і 18-ти років.

Чинником ефективної реалізації державної політики у сфері захисту неповнолітніх від шкідливого медіаконтенту полягала через масову популяризацію проекту у ЗМІ. Було створено відповідні інтернет-ресурси:

- для громадськості, з метою надання інформації про систему і позначки;
- для дітей, на якому вміщено традиційні дитячі ігри та інформація про «розумні позначки».

Рисунок 3.4 – Позначки системи маркування Туреччини

Джерело: сформовано автором на основі джерела [42]

У перші роки система «розумних позначок» застосовувалась мовниками на добровільних засадах. Обов'язковість застосування системи «розумних позначок» визначена у Законі Туреччини «Організація радіо і соціальні мережі та онлайн-платформи та послуги з трансляції» № 116 від 15.02.2011 року. Відповідно до «Правил про принципи і процедуру послуг з трансляції» розроблено Інструкції застосування для кодувальників, в яких визначено процедуру та принципи використання.

Британська система маркування фільмів з лютого 2014 року також зазнає трансформацій: на сьогодні визначено тільки вікові обмеження (рис. 3.5). Але дослідження громадської думки, що провела Британська рада з класифікації фільмів (BBFC), виявила необхідність перегляду системи класифікації, особливо це стосується використання ненормативної лексики.

Дослідження засвідчило, що однією з проблем є надмірна сексуалізація молодих жінок у кіно і музичних кліпах.

Рисунок 3.5 – Британська система класифікації фільмів (*British Board of Film Classification*)

Джерело: сформовано автором на основі джерела [42]

Поправками враховано посилення вимог до мови фільмів, які отримують рейтинг «U» («Universal») і є загальнодоступними. Також буде звернено особливу увагу на тематичне спрямування і тональність фільмів з рейтингом

«PG» («Parental Guidance»).

У Франції, у зв'язку із збільшенням шкідливого контенту на телебаченні, піктограми, які використовувалися раніше, замінили на систему вікових позначок – не рекомендовано дітям до 10-ти, до 16-ти і до 18-ти років. Поряд з такими позначками також застосовуються часові обмеження використання аудіовізуальної продукції [42, с. 21-27].

Таким чином, аналіз міжнародного законодавства і практик, спрямованих на захист дітей, підлітків і юнацтва від негативного впливу інформаційної продукції, засвідчує, що нормативно-правове регулювання медіасфери, спрямоване на цей захист, є обов'язковим з точки зору міжнародного права і не є таким, що унеможливорює здійснення об'єктивного інформування.

3.2 Шляхи удосконалення інформаційного і адміністративного законодавства, що регулюють діяльність засобів масової інформації

Засоби масової інформації (ЗМІ) є важливим інститутом, що впливає на формування громадської думки, культурний розвиток суспільства та забезпечення прозорості державної влади. В Україні, як і в інших країнах, роль ЗМІ є надзвичайно важливою для демократичного розвитку. У той же час, через постійний розвиток інформаційних технологій та появу нових форм медіа, законодавче регулювання цієї сфери стикається з новими викликами. Тому необхідним є удосконалення існуючих правових механізмів, що регулюють діяльність ЗМІ, зокрема в частині інформаційного та адміністративного законодавства. Цей процес спрямований на забезпечення балансу між свободою слова та захистом від негативних інформаційних впливів.

Інформаційне законодавство в Україні базується на ряді важливих актів, таких як:

- Конституція України, що гарантує свободу слова та права громадян на отримання і поширення інформації.

– Закон України "Про засоби масової інформації" (1991), який є основним нормативним актом, що визначає правила для діяльності ЗМІ.

– Закон України "Про інформацію" (2011), який уточнює поняття інформації, її захисту і правової відповідальності за порушення.

– Закон України "Про телебачення і радіомовлення" (1993), який спеціально регулює діяльність телерадіоорганізацій.

– Закон України "Про захист персональних даних" (2010), що охоплює питання захисту інформації про особу в інформаційному просторі.

Ці нормативно-правові акти покликані забезпечити баланс між свободою слова і медіаплатформами, що діють в Україні, і захистом прав громадян від маніпуляцій, фальшивих новин і дезінформації. Однак зважаючи на постійний розвиток нових медіа, традиційне законодавство не завжди встигає адаптуватися до змін, що виникають в умовах цифрової революції.

Актуальними проблемами, що виникають в інформаційному законодавстві, є:

1. Невідповідність законодавства до сучасних технологій. Сучасний медіапейзаж значно змінився з появою Інтернету, соціальних мереж і нових форм цифрових платформ. Ці технологічні інновації спричинили революційні зміни у способах споживання інформації. Інтернет і соціальні мережі стали основними джерелами новин, інформаційного контенту та комунікації для значної частини населення, особливо серед молоді. Водночас, правова база, що регулює діяльність традиційних засобів масової інформації, не завжди відповідає новим реаліям цифрової епохи, що створює серйозні прогалини у регулюванні медіа-простору.

У класичних законодавчих актах, таких як Закон України "Про засоби масової інформації" (1991) та Закон України "Про телебачення і радіомовлення" (1993), йдеться, переважно, про традиційні форми медіа, зокрема телебачення, радіо та друковані видання. Ці закони не охоплюють нові медіаформати, такі як блоги, підкасти, соціальні мережі та інші Інтернет-платформи. У результаті, нові медіаплатформи часто діють поза межами

чітких правових норм.

Блоги та подкасти, які є популярними інструментами для самовираження і поширення інформації, не підпадають під регулювання традиційних законів. Це призводить до ситуацій, коли особи, що займаються блогерською діяльністю, можуть розповсюджувати неперевірену або маніпулятивну інформацію без належної відповідальності.

Соціальні мережі (Facebook, Instagram, TikTok, Twitter тощо) також представляють значні труднощі для правового регулювання, оскільки дозволяють користувачам публікувати величезні обсяги контенту без попереднього контролю з боку держави або медіа-органів. Платформи типу YouTube або TikTok дозволяють користувачам не лише переглядати, а й створювати та поширювати відеоконтент, що інколи може містити шкідливу інформацію або порушувати етичні норми. Законодавчі акти, що регулюють ці платформи, мають бути адаптовані до цих нових умов.

2. Невизначеність правових норм щодо відповідальності платформ. Однією з головних проблем є те, що соціальні мережі та інші цифрові платформи не мають чітких зобов'язань щодо моніторингу контенту, що публікується їх користувачами. У той час як традиційні медіа-організації несуть відповідальність за зміст своїх програм та публікацій, Інтернет-платформи зазвичай намагаються уникати відповідальності за контент, розміщений користувачами, покладаючи її на самих авторів публікацій.

Згідно з Загальною декларацією прав людини (Стаття 19) та Конвенцією про захист прав людини, свобода слова є основним правом, але цей принцип не має бути абсолютним і повинен бути врівноважений з іншими правами, такими як право на захист від шкідливого контенту (дезінформація, наклеп, насильство тощо). Відсутність чітких норм, які б покладали відповідальність на медіа-платформи за поширення незаконного контенту, сприяє негативним наслідкам для суспільства.

3. Неможливість адекватного контролю за інформацією. Незважаючи на постійний розвиток технологій та інтернет-платформ, існуюче законодавство

не дає ефективних інструментів для моніторингу та контролю за інформацією в реальному часі. Інтернет дозволяє миттєво поширювати інформацію, що ускладнює завдання державних органів з виявлення та блокування незаконного контенту, такого як пропаганда насильства, расизму, порнографія, фальшиві новини (fake news) або мова ненависті. Важливою проблемою є також анонімність користувачів Інтернету, що значно ускладнює процес притягнення до відповідальності тих, хто порушує закон. В умовах цифрових технологій контент може бути створений і поширений через десятки різних акаунтів, що робить механізм регулювання майже неефективним.

4. Порушення права на приватність і захист персональних даних. Зі зростанням кількості онлайн-платформ виникають серйозні питання щодо захисту персональних даних. Соціальні мережі збирають величезні обсяги персональних даних користувачів, що створює ризик їхнього зловживання або витоку. Оскільки багато нових платформ не мають відповідних правових норм щодо використання персональних даних користувачів, це може призвести до порушень конфіденційності та інших прав людини.

5. Необхідність оновлення законодавства. Необхідно терміново вжити заходів щодо удосконалення законодавства, зокрема:

- Розробити спеціальні норми для Інтернет-платформ, які б чітко визначали відповідальність за контент, що публікується на платформах.

- Створити механізми контролю за дезінформацією, зокрема ввести вимоги до онлайн-ресурсів щодо верифікації фактів і відображення достовірної інформації.

- Адаптувати норми щодо захисту приватності для цифрового середовища, розробити більш строгі вимоги до зберігання та обробки персональних даних.

- Визначити чіткі правила для блогерів та онлайн-журналістів, які сприятимуть більшій відповідальності за інформацію, що поширюється ними через Інтернет.

Міжнародне регулювання медіа-сфери є ключовим аспектом

забезпечення прав людини в умовах глобалізації та цифровізації медіа. Українське законодавство, хоча й базується на певних міжнародних принципах, не завжди синхронізується з міжнародними стандартами у сфері медіа. Це може призвести до проблем у забезпеченні основних прав громадян, зокрема права на отримання інформації та свободи вираження поглядів, особливо в умовах цифрової глобалізації, коли медіа простір вийшов за межі національних юрисдикцій і має глобальний характер.

Міжнародне право та регулювання в сфері медіа засновані на низці основних принципів, визначених у документах міжнародних організацій, зокрема ООН та Ради Європи. До них відносяться:

– Свобода вираження поглядів: Право кожного на свободу вираження поглядів та доступ до інформації є одним із основних прав людини, визначених Загальною декларацією прав людини (ст. 19) та Міжнародним пактом про громадянські і політичні права (ст. 19). Це право включає свободу поширювати інформацію без втручання держави, що є основою для роботи незалежних медіа.

– Незалежність медіа: Рада Європи та Європейський Союз підкреслюють важливість забезпечення незалежності медіа від політичного впливу та економічних інтересів. У Рекомендаціях Ради Європи з питань свободи медіа (Recommendation CM/Rec(2011)7) зазначається, що медіа повинні працювати без зовнішнього тиску, щоб забезпечити об'єктивність та правдивість інформації.

– Захист від цензури і маніпуляцій: Міжнародні стандарти вимагають, щоб держави забезпечували доступ до різноманітних джерел інформації та не використовували цензуру для обмеження свободи слова. Це включає також боротьбу з маніпуляціями та фальшивими новинами, що можуть порушувати права людини на об'єктивну інформацію.

Українське законодавство щодо медіа, хоча й дотримується деяких міжнародних стандартів, часто виявляється несинхронізованим з міжнародними нормами та рекомендаціями, зокрема щодо цифрових

технологій та сучасних форм медіа, таких як соціальні мережі, блоги, онлайн-платформи.

– Обмеження свободи вираження в цифровому середовищі: Сучасні нормативно-правові акти України, що регулюють медіа-простір, у деяких випадках містять обмеження свободи вираження поглядів, які не завжди відповідають міжнародним стандартам. Наприклад, законодавчі ініціативи щодо блокування Інтернет-ресурсів або обмеження доступу до окремих сайтів можуть порушувати право громадян на вільний доступ до інформації, що є гарантією Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.

– Регулювання онлайн-медіа та соціальних мереж: Українське законодавство часто не охоплює нові форми медіа, такі як соціальні мережі та блоги, що зростає у популярності і становить основне джерело новин для молоді. Оскільки ці платформи глобальні, вони знаходяться поза юрисдикцією українських органів влади. Відсутність чітких регулювань щодо діяльності цих платформ спричиняє труднощі у забезпеченні контролю за контентом, що поширюється, а також у захисті від дезінформації чи маніпуляцій.

Цифрова глобалізація відкрила нові можливості для комунікації, але також призвела до нових викликів для регулювання медіа в кожній окремій державі. Інформація більше не має кордонів, а соціальні мережі та інші цифрові платформи перетинають національні межі, що ускладнює здійснення контролю з боку держав.

У випадку з Україною, де медіапростір має свої унікальні проблеми, зокрема, вплив російської пропаганди, застаріле законодавство може не вистачати для ефективного боротьби з інформаційними загрозами на міжнародному рівні. Створення єдиного глобального стандарту для регулювання Інтернету і цифрових медіа залишається надзвичайно складним завданням, тому необхідно шукати баланс між національним законодавством і міжнародними зобов'язаннями.

Сучасні інтернет-платформи, на яких розповсюджується великий обсяг інформації, не завжди підпадають під чітке регулювання через відсутність

відповідних законодавчих норм. Відсутність механізмів контролю за поширенням шкідливого контенту (наприклад, дезінформації, пропаганди насильства) через соціальні мережі та блоги стає серйозною проблемою.

Останніми роками в Україні спостерігається поширення фальшивих новин (fake news), які здатні суттєво впливати на громадську думку, політичну ситуацію та соціальну стабільність. Наявність у законодавстві механізмів боротьби з фейками є важливою вимогою, однак на сьогодні не всі проблеми вирішуються через законодавчі інструменти.

Шляхи удосконалення інформаційного законодавства

Ураховуючи сучасні виклики, є кілька важливих напрямів удосконалення інформаційного законодавства, зокрема:

1. Адаптація законодавства до нових форм медіа: Оновлення існуючого законодавства з урахуванням специфіки цифрових медіа (соціальні мережі, блоги, стрімінгові платформи) є важливим кроком. Це включає в себе створення чітких нормативних актів, що стосуються відповідальності платформ за поширення шкідливого контенту, а також встановлення механізмів моніторингу та контролю.

2. Забезпечення правового регулювання цифрового контенту: Для боротьби з фейковими новинами і дезінформацією необхідно розробити спеціальне законодавство, яке б зобов'язувало медіа-платформи надавати перевірену інформацію, а також вводити покарання за навмисне поширення неправдивих відомостей. Такий підхід може включати створення незалежних органів для перевірки фактів і боротьби з фейковими новинами.

3. Покращення механізмів захисту прав дітей: Оскільки діти є однією з найбільш уразливих категорій споживачів медіа, слід посилити контроль за змістом, що потрапляє до молодшої аудиторії. Законодавчі ініціативи повинні включати чіткі правила для захисту неповнолітніх від негативного впливу медіа, зокрема в сфері реклами, насильства та порнографії.

4. Розвиток само регулювання медіа-індустрії: У рамках законодавчого удосконалення доцільно підтримати ініціативи щодо само регулювання ЗМІ.

Одна з можливих форм – це створення медіа-омбудсменів та незалежних органів, які б здійснювали нагляд за дотриманням етичних стандартів і правил, що сприятиме підвищенню довіри громадськості до ЗМІ.

5. Посилення міжнародної співпраці в медіа-галузі: Україна має інтегруватися в міжнародні медіа-ініціативи, зокрема в частині боротьби з дезінформацією, кіберзлочинністю та захистом прав людини в медіапросторі. Успішна співпраця з міжнародними організаціями дозволить Україні бути частиною глобального процесу медіа-регулювання.

6. Удосконалення адміністративного законодавства Адміністративне законодавство повинно враховувати потребу в регулюванні не лише діяльності ЗМІ, а й адміністрування медіа-платформ. Для цього важливо створити:

- Інститут національного регулювання медіа з чіткими повноваженнями для контролю і вирішення суперечок між медіа і державними органами.

- Система санкцій для порушників (зокрема за поширення фейкових новин, недотримання стандартів етики) для забезпечення виконання нормативних актів.

- Розвиток місцевого регулювання з урахуванням культурних, мовних і регіональних особливостей, що дозволить врахувати специфіку українських реалій при регулюванні медіапростору.

Удосконалення інформаційного і адміністративного законодавства в Україні вимагає комплексного підходу, орієнтуючись на розвиток нових медіа, захист прав громадян і підвищення рівня відповідальності за поширення інформації. Тільки за умови, що законодавчі ініціативи будуть інтегруватися в сучасний контекст цифрової трансформації та враховувати глобальні тенденції в інформаційних технологіях, можна буде досягти ефективного захисту прав громадян і зниження негативного впливу медіа на суспільство. Оскільки нові медіа, такі як соціальні мережі, блоги, подкасти та інші онлайн-платформи, стають основним джерелом новин та комунікації, законодавство повинно враховувати їх специфіку, зокрема можливості для маніпуляцій інформацією, поширення дезінформації та порушення приватності.

Підвищення рівня відповідальності за поширення інформації на цифрових платформах також має включати регулювання діяльності не тільки традиційних медіа, а й нових форм медіа, таких як блогери та інфлюенсери, які мають великий вплив на громадську думку. Для цього необхідно розробити спеціалізовані норми, що регулюють діяльність цих суб'єктів, а також забезпечити ефективний контроль за виконанням цих норм, створюючи механізми співпраці між державними органами, медіа-компаніями та громадськими організаціями

Законодавство повинно також враховувати сучасні виклики у сфері кібербезпеки, особливо у контексті боротьби з кіберзлочинністю, хакерськими атаками на медіа-ресурси, захистом від фальшивих новин і маніпуляцій через бот-мережі. Потрібно вживати заходів щодо створення інструментів для виявлення і припинення таких практик на ранніх етапах.

Зважаючи на це, удосконалення інформаційного та адміністративного законодавства має сприяти розвитку здорової медіа-середовища, що забезпечує баланс між свободою слова, захистом прав особистості та відповідальністю за достовірність поширеної інформації.

Висновки до третього розділу

Невідповідність існуючого законодавства сучасним технологіям є серйозною проблемою для ефективного регулювання медіапростору в Україні. Для того щоб законодавство могло ефективно виконувати свої функції, необхідно приймати оновлення, що враховують нові форми медіа, такі як соціальні мережі, блоги і подкасти. Це дозволить забезпечити баланс між свободою слова та захистом громадян від негативних медіа-впливів, таких як дезінформація, маніпуляції та порушення етики.

Міжнародне регулювання в сфері медіа є важливою основою для забезпечення прав людини, особливо права на свободу вираження та доступ до інформації. Україна має посилити своє законодавство, синхронізуючи його

з міжнародними стандартами, що дозволить краще захищати права громадян, створюючи рівновагу між свободою слова та необхідністю забезпечення відповідальності за інформаційний контент. Врахування цифрових реалій і глобальної природи сучасних медіа вимагає адаптації національних правових норм до викликів, які постають перед світом у цифрову епоху.

На сьогодні телевізійне мовлення один з розповсюджених джерел отримання інформації. Крім позитивних функцій (інформування, формування світогляду, розваг і т.п.), соціальні мережі та онлайн-платформи змушують суспільство відчувати різнопланові і масові негативні впливи, особливо це стосується неповнолітніх.

Саме тому, одна із засад державної інформаційної політики – підготувати дітей, підлітків і юнацтво до життя в сучасних інформаційних умовах, навчити їх сприймати і розуміти інформацію, усвідомлювати наслідки її впливу на психіку.

У зв'язку з неефективністю чинного законодавства України в частині захисту неповнолітніх від негативного впливу ЗМІ, виникла необхідність у створенні та впровадженні національної системи позначок для захисту дітей від інформації у ЗМІ, що може шкодити їхньому здоров'ю і розвитку.

Впровадження такої системи спрощує здійснення контролю за програмним наповненням каналів з точки зору дотримання телерадіоорганізаціями чинного законодавства, що регулює сферу суспільної моралі.

Тому, спираючись на європейський досвід, варто визначити достатньо цивілізовані шляхи і способи розв'язання проблеми щодо захисту дітей та юнацтва від інформації, яка може зашкодити фізичному, інтелектуальному та духовному розвитку неповнолітніх та юнацтва, серед таких:

- створення системи піктограм для маркування всіх видів телепродукції для означення обмежень за віком та змістом;
- розробка і створення системи відповідних і зрозумілих критеріїв для визначення форм маркування відеопродукції;

- створення відповідної структури для ведення експертної роботи;
- розроблення системи надходження скарг;
- створення спеціального програмного забезпечення для забезпечення роботи в системі он-лайн;
- популяризація проекту маркування та його розуміння серед батьків;
- законодавче закріплення вироблених положень та ухвалення підзаконних актів.

Таким чином, потенційна загроза інформаційного впливу засобів масової інформації, який може зашкодити фізичному, інтелектуальному та духовному розвитку дітей, недоліки діючої Системи візуальних позначок класифікації кіновідеопродукції залежно від аудиторії, також необхідність перегляду та вдосконалення законодавства України та нормативно-правових актів у сфері захисту суспільної моралі в частині захисту дітей від шкідливого впливу інформації засобів масової інформації – все це обумовлює розробку і впровадження системи класифікації телевізійного контенту.

Основні споживачі системи маркування телепродукції – батьки. Затвердження такої системи дозволить їм попередньо орієнтуватися у тому, до якої категорії належить та чи інша телепродукція, та приймати рішення щодо можливості його перегляду неповнолітніми. Також це дозволить більш об'єктивно з'ясовувати стан дотримання телекомпаніями вимог чинного законодавства у сфері захисту норм суспільної моралі.

На жаль, питання маркування інших інформаційних ресурсів, таких як мобільний та інтернет-контент, комп'ютерні та відеоігри, до яких мають необмежений доступ діти, фактично залишається осторонь від державного регулювання та створення більш розгалуженої системи інформаційної безпеки неповнолітніх.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено всебічний аналіз механізмів державного регулювання захисту дітей від небезпечної інформації та запропоновано рекомендації щодо їх вдосконалення. Відповідно до поставлених завдань сформульовано такі висновки:

1. Визначено особливості та фактори впливу інформаційного середовища на формування особистості неповнолітніх. Дослідження підтвердило, що інформаційне середовище є потужним чинником, який впливає на формування моральних, психологічних і соціальних аспектів особистості дитини. Встановлено, що у сучасному суспільстві діти є особливо вразливими до негативного впливу медіа-контенту через відсутність життєвого досвіду і критичного мислення. Виявлено, що доступність небезпечної інформації, такої як сцени насильства, агресії, маніпулятивні наративи або порнографія, сприяє виникненню стресових станів, агресивної поведінки та емоційної нестабільності у дітей. Визначено, що ключовими факторами впливу є відсутність батьківського контролю, недостатня медіаграмотність дітей та їхніх батьків, а також безконтрольний доступ до інформаційних ресурсів.

2. Проаналізовано нормативно-правову базу, що регулює захист дітей від небезпечної інформації в Україні. Встановлено, що нормативно-правова база України забезпечує базові механізми захисту дітей у медіапросторі, проте залишається фрагментарною і потребує вдосконалення. Зокрема, Закон України «Про захист суспільної моралі» та інші акти регулюють питання захисту суспільної моралі, проте їхній вплив обмежений недостатньою реалізацією та відсутністю сучасних інструментів моніторингу. Проаналізовано недоліки існуючого законодавства, зокрема слабкий контроль за дотриманням вікових обмежень і недостатню увагу до регулювання онлайн-контенту. Виявлено необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами.

3. Визначено вплив та роль засобів масової інформації на моральний і

психологічний розвиток неповнолітніх. Дослідження довело, що засоби масової інформації мають як позитивний, так і негативний вплив на дітей. Виокремлено позитивні аспекти, такі як сприяння розвитку когнітивних здібностей, доступ до освітнього контенту і формування світогляду. Водночас підтверджено, що неконтрольоване споживання медіа може призводити до поширення агресивної поведінки, емоційної нестабільності та порушень соціалізації. Проаналізовано зв'язок між поширенням небезпечного контенту в соціальних мережах та зростанням випадків кібербулінгу, тривожних розладів і зниженням самооцінки дітей.

4. Вивчено міжнародний досвід регулювання впливу медіа-контенту на дітей та можливості його імплементації в Україні. Дослідження виявило, що у таких країнах, як Німеччина, Фінляндія, США, діють розвинені моделі співрегулювання, які передбачають активну взаємодію держави, громадськості та медіа-індустрії. Підтверджено ефективність систем класифікації контенту за віковими обмеженнями (наприклад, PEGI та MPAА) та застосування технічних засобів блокування небезпечного контенту. Встановлено, що важливою складовою захисту є освітні програми для дітей та батьків, спрямовані на підвищення медіаграмотності. Виокремлено можливості адаптації цих моделей в Україні, зокрема через впровадження партнерств між державними органами та платформами соціальних мереж.

5. Оцінено ефективність діючих механізмів державного регулювання у сфері захисту дітей від інформаційних загроз в Україні. Встановлено, що чинні механізми державного регулювання мають фрагментарний характер і лише частково відповідають сучасним викликам інформаційного суспільства. Виявлено, що нормативно-правова база, яка регулює захист дітей від інформаційних загроз, включає загальні положення щодо суспільної моралі та інформаційної безпеки, проте не адаптована до швидкозмінного цифрового середовища. Досліджено недоліки в реалізації законодавчих актів, серед яких недостатня міжвідомча координація, відсутність спеціалізованого органу для моніторингу медіапростору та низький рівень технічного оснащення

регуляторів.

Оцінка практичної реалізації механізмів показала, що існує значний розрив між закріпленими у законодавстві нормами та їх впровадженням. Наприклад, обмеження щодо вікового доступу до контенту часто ігноруються через відсутність належного контролю. Додатково виокремлено слабку участь громадянського суспільства у реалізації заходів інформаційної безпеки, що ускладнює профілактику інформаційних загроз.

6. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення законодавства та механізмів державного регулювання для мінімізації негативного впливу інформації на дітей.

На основі аналізу сучасного стану нормативно-правової бази та ефективності державного регулювання розроблено низку рекомендацій, спрямованих на вдосконалення законодавства та механізмів регулювання. Запропоновано створити національну стратегію захисту дітей від інформаційних загроз, яка включатиме шість ключових напрямів: удосконалення законодавчої бази, розробка механізмів співрегулювання, освітні ініціативи, інституційні реформи, посилення просвітницької роботи, міжнародне співробітництво.

Зокрема, рекомендовано оновити Закон України «Про захист суспільної моралі» з урахуванням сучасних цифрових реалій, включаючи чітке визначення «небезпечного контенту», його критеріїв та відповідальності за поширення. Важливою є імплементація міжнародних стандартів щодо класифікації контенту, таких як PEGI або МРАА, з обов'язковим маркуванням вікових обмежень у всіх медіа-ресурсах.

Також запропоновано створити ефективну модель співпраці між державою, технологічними компаніями та громадянським суспільством. Це передбачає впровадження систем автоматичного моніторингу контенту, алгоритмів фільтрації небезпечної інформації та активну участь платформ соціальних мереж у контролі за поширенням шкідливого контенту.

Крім того, запропоновано створити спеціалізований державний орган або

підрозділ у межах існуючих відомств, який відповідатиме за моніторинг інформаційного середовища, розробку політики у сфері інформаційної безпеки та координацію міжвідомчої взаємодії.

Розроблено концепцію національної програми медіаграмотності для дітей, батьків та педагогів. Програма повинна включати тренінги з безпечного використання інтернету, виявлення маніпулятивного контенту, формування критичного мислення та психологічної стійкості до інформаційних загроз.

Рекомендовано активізувати участь громадських організацій у створенні інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності громадян щодо ризиків інформаційного середовища.

Також запропоновано посилити співпрацю з міжнародними організаціями, такими як ЮНІСЕФ або Європейський союз, для адаптації найкращих практик у сфері захисту дітей від небезпечної інформації.

Впровадження зазначених заходів сприятиме створенню ефективної системи державного регулювання, яка відповідатиме викликам інформаційного суспільства та забезпечуватиме безпечний розвиток дітей у сучасному цифровому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Указ Президента України «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/212/2012>. (Дата звернення: 30.09.2024)
2. Ларцев В.С. Соціальні та культурні детермінанти формування особистості: монографія. – Київ: Прінт-Експрес, 2012. 429 с.
3. Ельконін Д.Б. Психічний розвиток у дитячих віках: обрані психол. праці. – К.; 2015. 416 с.
4. Бех І. Виховання особистості. Сходження до духовності. – К.: Либідь, 2016. 272 с.
5. Ягупов В.В. Педагогіка: навчальний посібник. – К.: Либідь, 2012. 560 с.
6. Власова О.І. Педагогічна психологія : навчальний посібник. – К.: Либідь, 2015. 400 с.
7. Крисько В.Г. Соціальна психологія: Схеми і коментарі. – К.: ВЛАД-ПРЕСС, 2011. 208 с.
8. Свобода слова в Україні: загальнонаціональне опитування. Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва». URL: <http://www.dif.org.ua/ua/polls/2023-year>. (Дата звернення: 02.10.2024)
9. Матеріали Міжвідомчої робочої групи з розробки та впровадження національної системи позначок для захисту дітей від інформації, що може шкодити їхньому здоров'ю і розвитку, 19 березня 2012 р. – К. Національна рада України з питань соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення 61 с.
10. Репницька І. О. Молодіжне соціальні мережі та онлайн-платформи. Яке воно було? Всеукраїнська теоретична й науково-практична конференція з правознавства, політології та соціології «Трансформація політичної системи:

соціальні перетворення та законодавчий процес» (22 травня 2017 р.). *Віче*. 2017. Том 2, № 14. С. 26-27.

11. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> (Дата звернення: 02.10.2024)

12. Закон України «Про захист суспільної моралі». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>. (Дата звернення: 02.10.2024)

13. Європейська конвенція про транскордонне соціальні мережі та онлайн-платформи. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_444. (Дата звернення: 02.10.2024)

14. Матеріали круглого столу «Влада, суспільство, ЗМІ: хто відповідає за безпеку дітей в інформаційному просторі України», 17 травня 2022 р. – К. Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі. 20 с.

15. Матеріали круглого столу «Засоби масової інформації та захист суспільної моралі», 19 березня 2010 р., – К. Національна рада України з питань соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення. 115 с.

16. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.2004 р. № 1550 «Про Національну експертну комісію України з питань захисту суспільної моралі». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1550-2004-%D0%BF>. (Дата звернення: 07.10.2024)

17. Закон України «Про соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>. (Дата звернення: 07.10.2024)

18. Закон України «Про Національну раду України з питань соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/538/97-%D0%B2%D1%80>. (Дата звернення: 07.10.2024)

19. Закон України «Про кінематографію». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/9/98-%D0%B2%D1%80>. (Дата звернення: 08.10.2024)

20. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.1998 р. № 1315 «Про затвердження Положення про державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1315-98-%D0%BF>. (Дата звернення: 08.10.2024)

21. Рішення Національної ради від 08.02.2012 р. № 117 «Про затвердження Системи візуальних позначок з індексом кіновідеопродукції залежно від аудиторії, на яку вона розрахована». URL: <http://nrada.gov.ua/ua/normativnydokumenty/14094/14565.html>. (Дата звернення: 08.10.2024)

22. Закон України «Про рекламу». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>. (Дата звернення: 10.10.2024)

23. Чупрій Л.В. Вплив соціальні мережі та онлайн-платформи та Інтернету на моральне та фізичне здоров'я дітей. Агентство стратегічних досліджень. 2020. URL: http://sd.net.ua/2020/08/17/children_tv_violence.html. (Дата звернення: 10.10.2024)

24. Барішполець О.Т., Голубева О.Є., Мироненко Г.В., Найдьонова Л.А., Різун В.В. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід. Навчально-методичний посібник за ред. Барішпольця О.Т., Найдьонової Л.А. – К.: Міленіум, 2019. 440 с.

25. Матеріали Міжвідомчої робочої групи з розробки та впровадження національної системи позначок для захисту дітей від інформації, що може шкодити їхньому здоров'ю і розвитку, 26 квітня 2012 р. – К. Національна рада України з питань соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення. 45с.

26. Медіаосвіта та медіа грамотність: підручник ред.-упор. Іванов В.Ф., Волошенюк О. В.; за науковою редакцією Різун В.В. – Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.

27. Сімейний кодекс України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. (Дата звернення: 10.10.2024)

28. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.1995 р. № 392 «Про розміри грошових зборів за видачу телерадіоорганізаціям ліцензій на право користування каналами мовлення». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/392-95-%D0%BF>. (Дата звернення: 10.10.2024)

29. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 р. № 412 «Про затвердження Методики розрахунків розмірів ліцензійного збору за видачу або продовження строку дії ліцензії на мовлення, ліцензії провайдера програмної послуги, визначення розміру плати за переоформлення ліцензії та видачу дубліката ліцензії на мовлення, ліцензії провайдера програмної послуги». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/412-2011-%D0%BF>. (Дата звернення: 10.10.2024)

30. План розвитку національного телерадіоінформаційного простору України. URL: <http://nrada.gov.ua/ua/normativnydokumenty>. (Дата звернення: 15.10.2024)

31. Звіт Національної ради України з питань соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення за 2020 рік. URL: <http://nrada.gov.ua/ua/zvitnainformacia/zvitnatsrady.html>. (Дата звернення: 16.10.2024)

32. Звіт Національної ради України з питань соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення за 2016 рік. URL: <http://nrada.gov.ua/ua/zvitnainformacia/zvitnatsrady.html>. (Дата звернення: 16.10.2024)

33. Перелік іноземних програм, зміст яких відповідає вимогам Європейської конвенції про транскордонне соціальні мережі та онлайн-платформи і ретрансляція яких на території України не обмежується згідно з частиною 1 статті 42 Закону України «Про соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення». URL: <http://nrada.gov.ua/ua/normativnydokumenty>. (Дата звернення: 16.10.2024)

34. Рішення Національної ради від 06.03.2012 року № 348 «Про

рекомендації Національної ради щодо здійснення телерадіоорганізаціями мовлення, розрахованого на дитячу аудиторію». URL: <http://nrada.gov.ua/ua/normativnydokumenty>. (Дата звернення: 18.10.2024)

35. Матеріали Міжвідомчої робочої групи з розробки та впровадження національної системи позначок для захисту дітей від інформації, що може шкодити їхньому здоров'ю і розвитку, 31 серпня 2012 р. – К. Національна рада України з питань соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення. 14 с.

36. Чорна Л. Сучасне соціальні мережі та онлайн-платформи та його вплив на внутрішній світ і поведінку людини. *Психолог*. 2023. № 46. С. 18 – 22.

37. Ролінський В.І. Агресивність на телеекрані та проблеми неповнолітніх. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ, 2014. 363 с.

38. Потятиник Б. В. Медіа : ключі до розуміння. Серія: Медіакритика. – Львів: ПАІС, 2019. 312 с.

39. Курс для старшокласників, впроваджений в рамках програми «Практична медіаосвіта», яким займається Інститут соціальної та політичної психології у партнерстві з Академією Української Преси та Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

40. Стандарти Ради Європи у сфері медіа : законодавчий бюлетень. – Київ: IREX U-Media, 2015. 86 с.

41. Матеріали конференції «Співрегулювання в сфері аудіовізуальних ЗМІ в умовах переходу до цифрового мовлення», 14 червня 2021 р., – К. Національна рада України з питань соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення. 45 с.

42. Матеріали Міжвідомчої робочої групи з розробки та впровадження національної системи позначок для захисту дітей від інформації, що може шкодити їхньому здоров'ю і розвитку, 5 листопада 2022 р. – К. Національна рада України з питань соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення. 30 с.

43. Указ Президента України «Про Доктрину інформаційної безпеки України» від 08.07.2009 р. № 514 / 2009. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514/2009>. (Дата звернення: 20.10.2024)

44. Конституція України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (Дата звернення: 20.10.2024)

45. Закон України «Про інформацію». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (Дата звернення: 20.10.2024)

46. Матеріали Міжнародної конференції «Європейські стандарти діяльності регуляторних органів електронних ЗМІ: прозорість і незалежність», 3 липня 2017 р. – К. Національна рада України з питань соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення. 87 с.

47. Концепція нової редакції Закону України «Про соціальні мережі та онлайн-платформи і радіомовлення». Робоча група Комітету Верховної ради України з питань свободи слова і інформації. URL: <http://komsvobslova.rada.gov.ua/komsvobslova/doccatalog/document?id=46908> (Дата звернення: 25.10.2024)

48. Рішення Національної ради від 08.02.2012 року № 187 «Про створення міжвідомчої робочої групи з розробки та впровадження національної системи позначок для захисту дітей від інформації, що може шкодити їхньому здоров'ю і розвитку». URL: <http://nrada.gov.ua/ua/normativnydokumenty>. (Дата звернення: 25.10.2024)

49. Хацюр Г. Механізми державного регулювання захисту дітей від небезпечної інформації. Державна політика та управління стратегічними комунікаціями в кризових умовах: Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ-Вроцлав, 23 жовтня 2024 р. – Київ: «Офіс Цифрового Врядування», 2024. 212 с. С. 159-161.

Звіт подібності

метадані

Заголовок

Механізми державного регулювання захисту дітей від небезпечної інформації

Автор

Хацюр Ганна Володимирівна

Науковий керівник / Експерт

Гасвська Л.А., д.держ.упр., професор

підрозділ

кафедра національної економіки та публічного управління

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		4
Інтервали		0
Мікропробіли		168
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		177

Обсяг знайдених подібностей

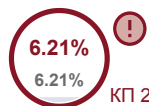
Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

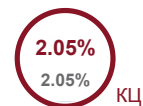
Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

17150

Кількість слів

КЦ

136645

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://mediarada.org.ua/case/zmist-peredach-kohana-my-vbyvajemo-ditej-ya-soromlyus-svoho-tila-bytva-ekstrasensiv-slidstvo-vedut-ekstrasensy-mistychni-istoriji-na-telekanali-stb/	113	0.66 %
2	http://za.nrav.org/zakon-ukrayini-pro-zahist-suspilnoyi-moralii/	73	0.43 %
3	https://www.nrada.gov.ua/wp-content/uploads/2017/03/zvit2012.pdf	44	0.26 %
4	https://old.archives.gov.ua/International/R_E_final.pdf	42	0.24 %
5	https://vspu.edu.ua/content/specialized_academic_council/doc/2020/Pugach_S_S/dis.pdf	38	0.22 %

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Факультет економіки та управління

Вроцлавський Університет
Факультет права, управління та економіки
Інститут адміністративних наук

ЗБІРНИК ТЕЗ
III Міжнародної науково-практичної конференції

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА
ТА УПРАВЛІННЯ
СТРАТЕГІЧНИМИ КОМУНІКАЦІЯМИ
В КРИЗОВИХ УМОВАХ**

POLITYKA PUBLICZNA I ZARZĄDZANIE KOMUNIKACJĄ
STRATEGICZNĄ W WARUNKACH KRYZYSOWYCH

PUBLIC POLICY AND STRATEGIC COMMUNICATION
MANAGEMENT IN CRISIS CONDITIONS

23 жовтня 2024 року

«ОФІС ЦИФРОВОГО ВРЯДУВАННЯ»

Київ–Вроцлав

УДК 621:351/354

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Факультету економіки та управління КНЕУ імені Вадима Гетьмана
протокол №4 від 21.11.2024*

Тези публікуються в авторській редакції.
Організаційний комітет залишає за собою право не поділяти думку авторів.

Державна політика та управління стратегічними комунікаціями в кризових умовах : Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ-Вроцлав, 23 жовтня 2024 р. Київ : «ОФІС ЦИФРОВОГО ВРЯДУВАННЯ», 2024. 212 с.

Збірник тез укладено за підсумками досліджень, представлених на III Міжнародної науково-практичної конференції **«Державна політика та управління стратегічними комунікаціями в кризових умовах»** 23 жовтня 2024 року. Доповіді учасників презентують наукові результати щодо діяльності органів державної влади в кризових умовах, зокрема збройної агресії проти України задля подальшого розвитку спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Леонід АРСЕНОВИЧ	д.філософ. публ. упр. та адмін.
Віталій ГАВРИЛЯК	д.філософ. публ. упр. та адмін.
Сергій КВІТКА	д.держ.упр., проф.

УДК 621:351/354

Ганна ХАЦЮР
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД НЕБЕЗПЕЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Інформаційне середовище є потужним чинником, який впливає на формування моральних, психологічних і соціальних аспектів особистості дитини. У сучасному суспільстві діти є особливо вразливими до негативного впливу медіа-контенту через відсутність життєвого досвіду і критичного мислення. Доступність небезпечної інформації, такої як сцени насильства, агресії, маніпулятивні наративи або порнографія, сприяє виникненню стресових станів, агресивної поведінки та емоційної нестабільності у дітей. Ключовими факторами впливу є відсутність батьківського контролю, недостатня медіаграмотність дітей та їхніх батьків, а також безконтрольний доступ до інформаційних ресурсів.

Нормативно-правова база України забезпечує базові механізми захисту дітей у медіапросторі, проте залишається фрагментарною і потребує вдосконалення. Зокрема, Закон України «Про захист суспільної моралі» та інші акти регулюють питання захисту суспільної моралі, проте їхній вплив обмежений недостатньою реалізацією та відсутністю сучасних інструментів моніторингу. Недоліки існуючого законодавства – слабкий контроль за дотриманням вікових обмежень і недостатню увагу до регулювання онлайн-контенту. Існує необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами.

Засоби масової інформації мають як позитивний, так і негативний вплив на дітей. Позитивними аспектами є сприяння розвитку когнітивних здібностей, доступ до освітнього контенту і формування світогляду. Водночас неконтрольоване споживання медіа може призводити до поширення агресивної поведінки, емоційної нестабільності та порушень соціалізації. Зв'язок між поширенням небезпечного контенту в соціальних мережах та зростанням випадків кібербулінгу, тривожних розладів і зниженням самооцінки дітей.

Міжнародний досвід регулювання впливу медіа-контенту на дітей та можливості його імплементації в Україні. У таких країнах, як Німеччина, Фінляндія, США, діють розвинені моделі співрегулювання, які передбачають активну взаємодію держави, громадськості та медіа-індустрії. Ефективність систем класифікації контенту за віковими обмеженнями (наприклад, PEGI та MPAA) та застосування технічних засобів блокування небезпечного контенту. Важливою складовою захисту є освітні програми для дітей та батьків, спрямовані на підвищення

медіаграмотності. Адаптації цих моделей в Україні, можливі, зокрема через впровадження партнерств між державними органами та платформами соціальних мереж.

Чинні механізми державного регулювання мають фрагментарний характер і лише частково відповідають сучасним викликам інформаційного суспільства. Нормативно-правова база, яка регулює захист дітей від інформаційних загроз, включає загальні положення щодо суспільної моралі та інформаційної безпеки, проте не адаптована до швидкозмінного цифрового середовища. Недоліки в реалізації законодавчих актів є недостатня міжвідомча координація, відсутність спеціалізованого органу для моніторингу медіапростору та низький рівень технічного оснащення регуляторів.

Оцінка практичної реалізації механізмів показала, що існує значний розрив між закріпленими у законодавстві нормами та їх впровадженням. Наприклад, обмеження щодо вікового доступу до контенту часто ігноруються через відсутність належного контролю. Додатково виокремлено слабку участь громадянського суспільства у реалізації заходів інформаційної безпеки, що ускладнює профілактику інформаційних загроз.

На основі аналізу сучасного стану нормативно-правової бази та ефективності державного регулювання розроблено низку рекомендацій, спрямованих на вдосконалення законодавства та механізмів регулювання, зокрема, створення національної стратегії захисту дітей від інформаційних загроз, яка включатиме шість ключових напрямів: удосконалення законодавчої бази, розробка механізмів співрегулювання, освітні ініціативи, інституційні реформи, посилення просвітницької роботи, міжнародне співробітництво.

Рекомендується оновити Закон України «Про захист суспільної моралі» з урахуванням сучасних цифрових реалій, включаючи чітке визначення «небезпечного контенту», його критеріїв та відповідальності за поширення. Важливою є імплементація міжнародних стандартів щодо класифікації контенту, таких як PEGI або МРАА, з обов'язковим маркуванням вікових обмежень у всіх медіа-ресурсах. Також пропонується створити ефективну модель співпраці між державою, технологічними компаніями та громадянським суспільством. Це передбачає впровадження систем автоматичного моніторингу контенту, алгоритмів фільтрації небезпечної інформації та активну участь платформ соціальних мереж у контролі за поширенням шкідливого контенту. Крім того, пропонується створити спеціалізований державний орган або підрозділ у межах існуючих відомств, який відповідатиме за моніторинг інформаційного середовища, розробку політики у сфері інформаційної безпеки та координацію міжвідомчої взаємодії.

Розроблена концепцію національної програми медіаграмотності для дітей, батьків та педагогів має включати тренінги з безпечного

використання інтернету, виявлення маніпулятивного контенту, формування критичного мислення та психологічної стійкості до інформаційних загроз. Також рекомендується активізувати участь громадських організацій у створенні інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності громадян щодо ризиків інформаційного середовища. Крім того, варто посилити співпрацю з міжнародними організаціями, такими як ЮНІСЕФ або Європейський союз, для адаптації найкращих практик у сфері захисту дітей від небезпечної інформації.

Впровадження зазначених заходів сприятиме створенню ефективної системи державного регулювання, яка відповідатиме викликам інформаційного суспільства та забезпечуватиме безпечний розвиток дітей у сучасному цифровому середовищі.

БАРАБОШКІН Костянтин ДАВИДОВ Павло СЕРВІСНІ ТЕХНОЛОГІЇ РЕІНЖИНІРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ МІСТА КИЄВА	141
КОРНУХ Сергій ІНСТРУМЕНТИ АНАЛІТИЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ	144
БАЛАНДІН Тарас КОМУНІКАТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ БРЕНДУ ТЕРИТОРІЇ	147
СУЩИК Аліна ДОСВІД ПРОВІДНИХ КРАЇН У РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА ...	150
ЖГІЛЬОВА Наталія ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ	152
ІВАНОВА Олена ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ	155
ХАЦЮР Ганна МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД НЕБЕЗПЕЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	159
ОЧЕРЕТЯНИЙ Сергій НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ОСНОВА ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ	162
ГНАТЮК Андрій ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОГО ПОМІЧНИКА.....	166
ВАРТАНОВ Стас ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДІАЛОГУ СТУДЕНТІВ ІЗ ОРГАНАМИ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА УНІВЕРСИТЕТУ	169
ТИМОНІН Олександр ОЦИФРУВАННЯ ПОСЛУГИ РЕЄСТРАЦІЇ НА СОЦІАЛЬНИЙ КВАРТИРНИЙ ОБЛІК ІЗ ВПРОВАДЖЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОМІЧНИКА.....	172
БЕРЕЖНА Дарія КРИЗОВІ КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	174
БАЙДЮК Софія БЕЗПЕКОВІ ПИТАННЯ ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	177
ПЕТРОВ Іван ПРОБЛЕМИ КОРИСТУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИМИ СЕРВІСАМИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	180

н а у к о в е в и д а н н я

ЗБІРНИК ТЕЗ
III Міжнародної науково-практичної конференції

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА
ТА УПРАВЛІННЯ
СТРАТЕГІЧНИМИ КОМУНІКАЦІЯМИ
В КРИЗОВИХ УМОВАХ**

POLITYKA PUBLICZNA
I ZARZĄDZANIE KOMUNIKACJĄ STRATEGICZNĄ
W WARUNKACH KRYZYSOWYCH

PUBLIC POLICY AND STRATEGIC COMMUNICATION
MANAGEMENT IN CRISIS CONDITIONS

23 жовтня 2024 року

Авторська редакція

Упорядник та виготовлювач
ГО «ОФІС ЦИФРОВОГО ВРЯДУВАННЯ»
digital.gov.office@gmail.com

Підписано до друку 30.10.2024. Формат 60х84 /16. Папір офісний. Гарнітура TimesNewRoman
Спосіб друку цифровий. Ум. друк. арк. 14.18 Наклад 300